

Alhaisen korkotason vaikutus pankkien ansaintalogiikkaan Suomessa vuosina 2007-2015

Viivi Suomi

Tekijä(t) Viivi Suomi	
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Opinnäytetyön otsikko Alhaisen korkotason vaikutus pankkien ansaintalogiikkaan Suomessa vuosina 2007-2015	Sivu- ja liitesivumäärä 47 + 3
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella alhaisen korkotason vaikutuksia Suomessa toimivien talletuspankkien tulonmuodostukseen. Työ rajattiin koskemaan vuosia 2007-2015. Työn rajaus tehtiin edellä mainitusti, sillä opinnäytteen tekijää kiinnosti eritoten peruspankkiliiketoiminnan kannattavuus matalan korkotason aikana.</p> <p>Opinnäytetyön päätutkimustavoitteena oli selvittää alhaisen korkotason vaikutuksia talletuspankkien tuloksenmuodostukseen. Päätutkimustavoitteen lisäksi määriteltiin kolme täsmenävää alatavoitetta. Ensimmäinen alatavoite oli selvittää pankkien korkokatteen muutoksia tarkastelujakson aikana. Toinen alatavoite oli selvittää viitekorkojen laskun vaikutusta talletuspankkien korkokatteeseen. Kolmannen alatavoitteen tarkoituksena oli selvittää, kuinka korkokate on muuttunut suhteessa muihin pankkiliiketoiminnan tulonlähteisiin.</p> <p>Opinnäytetyö koottiin sekä teoria- että tutkimusosasta. Teoriaosuudessa käsitellään pankki-toimintaa Suomessa, koron muodostumista sekä korkotason vaihtelun vaikutuksia. Työn teoreettinen viitekehys pyrittiin kokoamaan niin, että se sisältää tutkimusosan ymmärtämisen kannalta keskeistä teoriaa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisella eli määrällisellä tutkimusotteella. Tutkimusmenetelmänä käytettiin muuttujien välisiä riippuvuussuhteiden tutkimista, erityisesti korrelaatiokertoimen avulla. Tutkimusaineisto koostui Tilastokeskuksen ja Suomen Pankin tilastoista. Tutkimusaineiston analysointi toteutettiin Excel-taulukkolaskentaohjelman avulla.</p> <p>Talletuspankkien ansaintalogiikassa havaittiin tutkimuksen perusteella tapahtuneen muutoksia. Tuloksista selvisi, että talletuspankkien korkokate on laskenut huomattavasti tarkastelujakson aikana ja muut tuottoerät vastaavasti nousseet. Pankkien korkokatteiden muutoksilla ja viitekorkojen muutoksilla havaittiin olevan positiivista korrelaatiota, kun taas esimerkiksi korkokatteiden muutoksilla ja sijoitustoiminnan tuotoilla havaittiin olevan negatiivista korrelaatiota.</p> <p>Alhainen korkotaso on vaikuttanut talletuspankkien ansaintalogiikkaan niin, että pankkien perusliiketoiminnasta saatavan tulon osuus on pienentynyt suhteessa muihin tuottoihin. Pankkien tulos muodostuu yhä enemmän muista komponenteista kuin korkokatteesta, mikä herättää erilaisia kysymyksiä. Finanssivalvonnan useammassa Valvottavien taloudellinen tila ja riskit- julkaisussa on otettu kantaa pankkien tulonmuodostuksen riskipitoisuuden kasvamiin. Pankin vakain tulonlähde on supistunut huomattavasti ja pankit hakevat tuottoja eri liiketoiminnan alueilta, kuten sijoitustoiminnasta. Sijoitustoiminta ja palkkiotuotot ovat huomattavasti alttiimpia rajuille muutoksille vuositasona kuin korkokate.</p>	
Asiasanat rahalaitokset, rahoitusmarkkinat, finanssikriisit	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Opinnäytetyön rajaus ja tutkimusongelmat	1
1.2	Opinnäytetyön rakenne	2
1.3	Keskeiset käsitteet	2
2	Pankkitoiminta	3
2.1	Pankit Suomessa	3
2.1.1	Lainatuotteet	5
2.1.2	Lainakanta	6
2.1.3	Korkosidonnaisuudet	8
2.2	Riskit ja riskienhallinta	10
2.3	Vallitseva toimintaympäristö	12
2.4	Tuloksen muodostuminen	14
2.4.1	Korkokate	15
2.4.2	Palkkiotuotot	16
2.4.3	Varainhankinta	17
2.5	Pankkikriisit	17
3	Koron muodostuminen	20
3.1	Historia	22
3.2	Kysyntä ja tarjonta	22
3.3	Pitkä korko ja lyhyt korko	23
3.4	Euribor, eonia ja eurepo	24
3.5	Porterin malli	25
4	Korkotason vaihtelut	27
4.1	Suhdannevaihtelut ja korkotaso	27
4.2	Rahapolitiikka euroalueella	28
4.3	Finanssi- ja eurokriisien vaikutukset korkotasoon	29
4.4	EKP:n rahapolitiikan vaikutukset	31
5	Tulokset	32
5.1	Tutkimusmenetelmät	32
5.2	Tiedonkeruumenetelmät ja tietojen vertailtavuus	33
5.3	Korkokatteen muutokset tarkastelujakson aikana	34
5.4	Viitekorkojen muutosten vaikutus korkokatteeseen	37
5.5	Korkokatteen muutokset suhteessa pankkien muihin tuottoihin	39
6	Pohdinta	44
6.1	Johtopäätökset	44
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	45
6.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet ja oman oppimisen arviointi	46

Lähteet	48
Liitteet.....	50
Liite 1. Korkokatteen erät	50
Liite 2. Eri muuttujien väliset hajontakuviot.....	50

1 Johdanto

Suomessa on uutisoitu pankkien kannattavuusongelmista ja toimintojen supistamisesta. Tällä hetkellä talouskasvun epävarmuus aiheuttaa haavoittuvuustekijöitä pankkisektorilla; alhaisen korkotason jatkuessa pankkien korkokate supistuu entisestään ja lainakannan laatu heikkenee. Historiallisen alhainen korkotaso on perua koko maailman kohtaamasta finanssikriisistä rahoitusmarkkinoilla, jotka alkoivat vuonna 2008 Yhdysvalloista. Sitä seurasi euroalueen velkakriisi 2010-luvun alussa. Näiden kriisien seurauksena sekä Yhdysvaltojen että euroalueen keskuspankit aloittivat mittavat elvytystoimet, ja alkoi ohjauskorkojen raju laskeminen. Ohjauskorkojen lasku aiheutti myös markkinakorkojen laskun ja sillä polulla olemme euroalueella edelleen.

Peruspankkitoiminnan tärkein tulonlähde on ollut korkokate. Suomessa pankkien kannattavuus on noussut puheenaiheeksi pitkään jatkuneen matalan korkotason ja useiden pankkien toiminnan tehostamisen myötä. Pankkilainamarkkinoille on Suomessa oma erityispiirre; lainat myönnetään usein vaihtuvakorkoisina. Euroopassa on yleisesti käytäntönä, että isossa osassa lainoista korko on kiinteä. Tämä erityispiirre aiheuttaa nyt Suomessa pankeille kannattavuusongelmia. Tässä opinnäytetyössä pankkien kannattavuutta lähdetään tarkastelemaan ansaintalogiikan kautta.

1.1 Opinnäytetyön rajaus ja tutkimusongelmat

Pankkien ansaintalogiikkaa tarkastellaan pääasiallisesti korkokatteen kautta, sillä korkokate on ollut pankkien suurin tulonlähde. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan Suomessa toimivia talletuspankkeja, aikavälille 2007-2015. Tämä ajanjakso on pankkimaailmassa erityisen mielenkiintoinen historiallisen alhaisen korkotason ja useiden pankkimaailmaa järjestyttäneiden kriisien vaikutuksesta. Työ pyrittiin rajaamaan niin, että se koskee varsinaista pankkiliiketoimintaa. Tässä opinnäytetyössä ansaintalogiikkaa tarkastellaan erityisesti anto- ja ottolainauksen näkökulmasta. Työn rajaus tehtiin edellä mainitusti, sillä opinnäytteen tekijää kiinnostaa eritoten pankkien perusliiketoiminnan kannattavuus matalan korkotason aikana.

Päätutkimustavoitteena on selvittää alhaisen korkotason vaikutuksia talletuspankkien tuloksenmuodostukseen. Päätutkimustavoitteen lisäksi määritellään kolme täsmentävää alatavoitetta:

1. Miten pankkien korkokate on muuttunut tarkastelujakson aikana

2. Miten viitekorkojen laskun vaikutus on näkynyt talletuspankkien korkokatteessa

3. Miten korkokate on muuttunut suhteessa muihin pankkiliiketoiminnan tulonlähteisiin

Opinnäytetyön tavoitteena on saada muodostettua kokonaiskuva pankkitoiminnan kannattavuudesta. Lisäksi opinnäytetyön avulla pyritään selvittämään korkokatteen nykyistä merkitystä pankkien liiketoiminnalle. Tutkimusongelmiin vastataan luvussa 6.1.

1.2 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö koostuu kuudesta pääluvusta. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys käsitellään luvuissa 2-4. Teoreettisen viitekehysten tarkoituksena on muodostaa lukijalle käsitys opinnäytetyössä käsiteltävästä aihepiiristä tulosten tulkinnan tueksi. Luvussa 2 käsitellään pankkitoimintaa Suomessa. Luvussa 3 tarkastellaan koron muodostumista ja luvussa 4 korkotason vaihteluita. Luvussa 5 tarkastellaan tutkimustuloksia tutkimusongelmiin jaoteltujen alalukujen kautta. Luvussa 5 käsitellään myös käytetty tutkimusmenetelmä, tiedonkeruumenetelmät ja arvioidaan vertailukelpoisuutta. Viimeinen luku käsittää tutkimustulosten pohdinnan, tutkimuksen luotettavuuspohdinnat ja siinä arvioidaan myös jatkotutkimusmahdollisuuksia sekä arvioidaan omaa oppimista. Opinnäytetyön kannalta keskeisiä käsitteitä on selitetty seuraavassa alaluvussa.

1.3 Keskeiset käsitteet

Työn keskeisiä käsitteitä ovat korkokate, talletuspankki ja peruspankkitoiminta. Seuraavassa on selitetty käsitteiden käyttöä tässä opinnäytetyössä.

Korkokate selitetään käsitteenä luvussa 2.4.1. Korkokatteesta käytetään joissain yhteyksissä sanaa rahoituskate. Tässä työssä puhutaan ainoastaan korkokatteesta.

Talletuspankki- sana määritellään luvussa 2, mutta huomionarvoista on, että jäljempänä tässä työssä pankki- sanalla tarkoitetaan talletuspankkeja.

Peruspankkitoiminnalla tarkoitetaan tässä työssä pankkien perusliiketoimintaa eli anto- ja ottolainausta.

2 Pankkitoiminta

Finanssialasta puhuttaessa tarkoitetaan yrityksiä, jotka tarjoavat asiakkailleen pankki-, vakuutus- tai sijoituspalveluja. Finanssimarkkinoilla toimijoita ovat rahoituslaitokset, arvopaperimarkkinaosapuolet, pääomasijoittajat sekä vakuutusyhtiöt. (Kontkanen, E. 2011. s.15-16)

Taloudellisen kasvun keskeisimpiä edellytyksiä on toimiva rahoitusjärjestelmä. Rahoitusjärjestelmän ja -markkinoiden tehtävänä on välittää ja kohdentaa ylijäämäisten talouksien säästöt alijäämäisten talouksien investointien rahoitukseen mahdollisimman tehokkaasti. Rahoitusmarkkinoilla pankit ja muut rahoitusmarkkinoilla toimivat tahot välittävät rahoitusta keräämällä talletus-, raha- ja pääomamarkkinoilta varoja, joita ne välittävät eteenpäin luottoina ja arvopaperi- tai muina sijoituksina. (Kontkanen, E. 2011. s. 46)

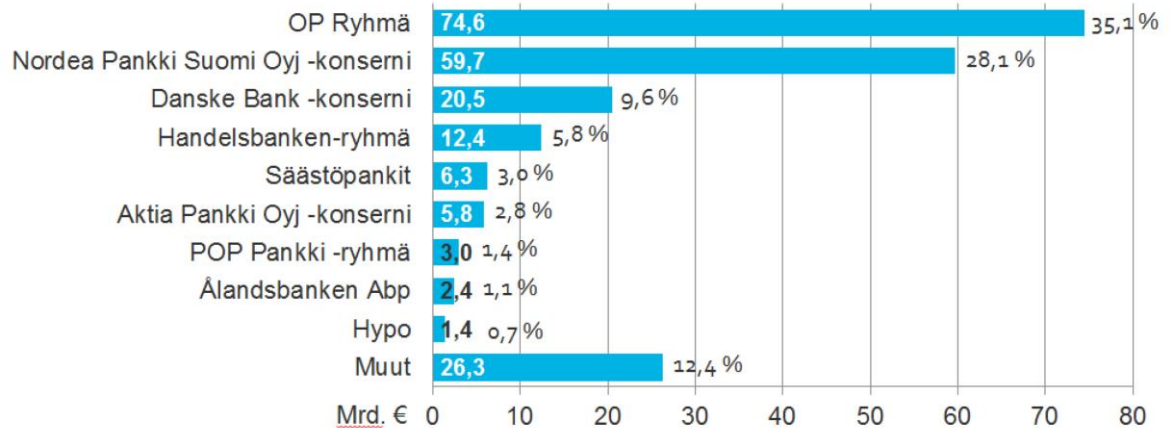
Rahoitusmarkkinoilla kilpailu on kiristynyt ja ne kytkeytyvät tiivisti kansainvälisiin markkinoihin. Kotimarkkinakeskeisistä pankkien hallitsemista markkinoista on siirrytty tilanteeseen, jossa markkinat ovat kansainväliset ja alternatiivisia palveluntarjoajia on runsaasti. Palveluiden tarjonta on rahoitusmarkkinoilla monipuolistunut asiakkaiden kasvaneiden vaatimusten myötä. Vaihtoehtoja kysyntään vastaamiseksi on enemmän ja kilpailukeinot ovat yhtenäistyneet muiden toimialojen kanssa. Kilpailukeinot ovat yhä selkeämmin hinta, laatu ja tuotevalikoima. (Kontkanen, E. 2011. s.15-16)

2.1 Pankit Suomessa

Pankit ovat osa finanssisektoria. Tässä opinnäytetyössä keskitytään finanssisektorin toimijoista pankkeihin ja vielä tarkemmin, talletuspankkeihin. Talletuspankit jaetaan edelleen niiden yhteisömuodon perusteella liike-, osuus- ja säästöpankkeihin. Liikepankkien toiminta ulottuu pääsääntöisesti koko maahan, kun taas paikallispankit toimivat rajoitetummalla alueella. Paikallispankit muodostavat kolme kilpailevaa ryhmää: OP-Pohjola-ryhmä, säästöpankkiryhmä ja paikallisosuuspankkiryhmä. Suomalaisille pankkimarkkinoille on viime vuosina ollut tunnusomaista ulkomaisessa omistuksessa olevien pankkien merkityksen kasvaminen. Ulkomaiset pankit harjoittavat pankkitoimintaa täällä joko tytä pankin kautta tai sivukonttorin välityksellä. (Kontkanen, E. 2011. s.16-17)

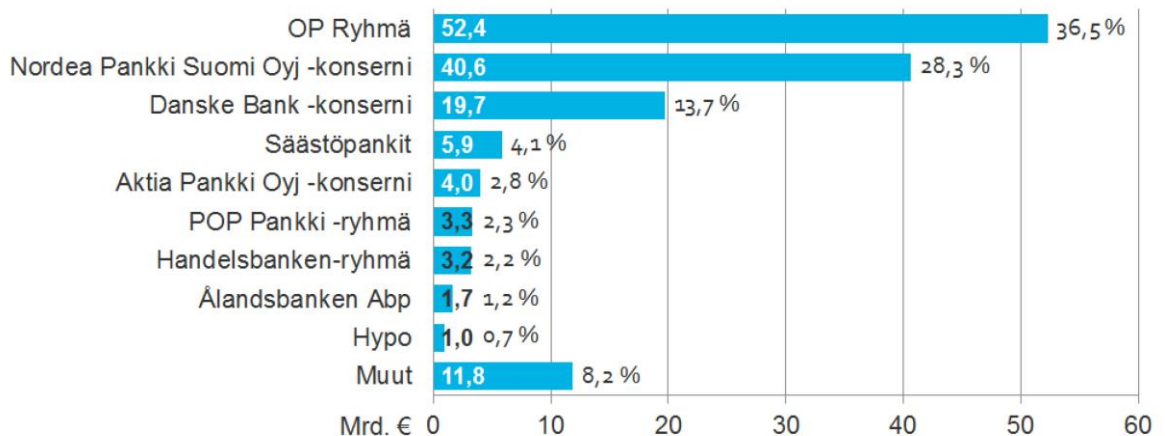
Talletuspankit vastaanottavat talletuksia yleisöltä ja tarjoavat omaan lukuunsa luottoja tai muuta rahoitusta. Pankit voivat tarjota myös sijoituspalveluja. Suomen markkinoilla toimii noin 240 liike-, osuus- ja säästöpankkia ja noin 15 talletuksia vastaanottavaa ulkomaisen luottolaitoksen sivuliikettä. Suomessa suurimpien pankkien markkinaosuudet ovat huo-

mattavat sekä talletuksissa että luotonannossa. Luottolaitosten markkinaosuudet vaihtelevat hiukan sen mukaan lasketaanko markkinaosuuden talletusten vai antolainauskannan perusteella. Kuvioissa 1 ja 2 havainnollistetaan pankkien markkinaosuuksia sekä antolainauskannan että talletusten perusteella. Kuvat hahmottavat vuoden 2015 lopun tilannetta.

Kuvio 1. Luottolaitosten lainat yleisölle Suomessa, markkinaosuudet 31.12.2015 (Finanssialan keskusliitto 2016.)

Lainakannaltaan (yleisölle) suurin pankki Suomessa on OP Ryhmä, sen markkinaosuus on 35,1 %. Seuraavaksi suurin on Nordea Pankki Suomi Oyj -konserni, jonka markkinaosuus on 28,1 %. Näin ollen kahden suurimman toimijan markkinaosuus yhteenlaskettuna on 63,2 %. Kahden suurimman takana tulee Danske Bank -konserni (9,6 %), Handelsbanken -ryhmä (5,8 %), Säästöpankit (3,0 %), Aktia Pankki Oyj -konserni (2,8 %), POP Pankki -ryhmä (1,4 %), Ålandsbanken Abp (1,1 %), Hypo (0,7 %) sekä muut (12,4 %). ”Muut” sisältää Suomessa toimivat muut luottolaitokset kuin edellä mainitut, muun muassa S-Pankki Oy, Kuntarahoitus Oy sekä Oma Säästöpankki Oy. Talletusten osalta (Kuvio 2.) tilanne on hieman erilainen.

Kuvio 2. Luottolaitosten talletukset yleisölle Suomessa, markkinaosuudet 31.12.2015 (Finanssialan keskusliitto 2016.)

Talletuksia saa vastaanottaa vain luottolaitostoimiluvan saanut pankki. Toimiluvan myöntää Euroopan keskuspankki (EKP). Toimilupa myönnetään, jos luottolaitos täyttää sen toiminnalle ja taloudelliselle asemalle säädetyt edellytykset. Edellytyksiin kuuluu myös, että luottolaitoksen omistajien ja hallintohenkilöiden luotettavuudesta saatu selvitys osoittaa, että luottolaitosta tullaan johtamaan ammattitaitoisesti sekä terveiden ja varovaisten liikeperiaatteiden mukaisesti. Pankkipalveluja saavat tarjota myös esimerkiksi vastaavat Eta-alueelta tulevat luottolaitokset, joilla on sivuliike Suomessa tai jotka ovat ilmoittaneet Finanssivalvonnalle tarjoavansa palveluja Suomessa ilman kiinteää sivuliikettä.

Talletuspankille sallittuja liiketoimintoja ovat muun muassa talletusten hankkiminen yleisöltä, luotonanto ja rahoitustoiminta sekä rahoitusleasing, maksupalvelu ja muu maksuliiketoiminta, sähköisen rahan liikkeeseenlasku, maksujen periminen, valuutanvaihto ja notariaattitoiminta, arvopaperikauppa ja muu arvopaperitoiminta sekä takaustoiminta

Finanssivalvonta valvoo talletuspankkien toimintaa. Talletuspankkien yhteenliittymään kuuluvia talletuspankkeja ja muita jäsenluottolaitoksia valvoo Finanssivalvonnan lisäksi niiden keskusyhteisö. Finanssivalvonta arvioi talletuspankkien riskinottoa ja sitä, että niiden vakavaraisuus säilyy vähintään laissa säädetyllä tasolla. Talletuspankin on esimerkiksi jatkuvasti seurattava asiakasriskiensä määrää ja ilmoitettava Finanssivalvonnalle omien varojen vähimmäismäärän laskemiseksi tarvittavat tiedot. Finanssivalvonta valvoo niitä menettelytapoja, joita talletuspankit noudattavat asiakassuhteissaan. Menettelytapojen tulee olla lainsäädännön ja hyvän tavan mukaisia.

Ulkomaiset talletuspankit voivat perustaa Suomeen sivuliikkeen tai tarjota palvelujaan rajan yli ilman kiinteää toimipaikkaa, mikäli ne ovat saaneet toimiluvan jossain Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Suomessa toimii useita ulkomaisten talletuspankkien sivuliikkeitä. Suomessa toimivien ulkomaisten talletuspankkien tiedot löytyvät Finanssivalvonnan valvottava- ja notifikaatioluetteloista. (Finanssivalvonta 2016a.)

2.1.1 Lainatuotteet

Tässä kappaleessa käydään läpi pankkien henkilöasiakkailleen tarjoamia lainatuotteita. Pankkien lainatuotteita ovat asuntolaina, kulutusluotto, tililimiitti, opintolaina ja korttiluotto. Asuntolaina myönnetään nimensä mukaisesti asunnon tai sijoitusasunnon ostoon, mutta myös remonttilaina voidaan myöntää asuntolainana. Kulutusluoton käyttö on vapaampaa,

useimmiten kulutusluotto otetaan esimerkiksi auton ostoon tai asunnon pintaremontointiin. Tililimiitti ja korttiluotto toimivat asiakkaan kannalta melko samalla tavalla – asiakas voi nostaa luottoa uudestaan luottorajan tai tililimiitin puitteissa. Opintolainan saa valtion takaamana opintoja varten. Näistä lainatuotteista tässä opinnäytetyössä keskitytään asuntolainan tarkasteluun, sillä se on merkityksellisin yksittäinen lainatuote pankeille.

Asuntolainoissa lyhennystapoja on käytännössä valittavissa kolme erilaista. Lyhennystavat eroavat toisistaan siinä, kuinka nopeasti lainapääomaa lyhennetään ja miten lainan kokonaiskustannukset muuttuvat lainan viitekoron muuttuessa. Kaikissa näissä lyhennystavoissa maksuerät koostuvat lainapääoman lyhennyksestä, korkokauden aikana kertyneistä koroista sekä erilaisista palvelumaksuista. Vaihtoehtoisia lyhennystapoja ovat annuiteetti-, tasaerä- tai tasalyhennyslaina.

Annuiteetilaina tarkoittaa, että laina maksetaan takaisin saman suuruisina maksuerinä, jotka sisältävät sekä pääoman lyhennyksen että korkokulut. Kun viitekorko muuttuu, maksuerän suuruus muuttuu ja laina-aika pysyy samana. Tasaerälaina tarkoittaa, että lainaa maksetaan koko laina-ajan saman suuruisina maksuerinä, jotka sisältävät sekä pääoman lyhennyksen että korkokulut. Viitekoron muuttuessa maksuerä pysyy muuttumattomana, mutta laina-aika muuttuu. Tasaerälainojen kohdalla tulee huomata, että perittävä erä on aina vähintään korkokulujen suuruinen. Tasalyhennyslaina tarkoittaa sitä, että lainaa maksetaan takaisin pääoma tasalyhennyksin, mutta maksuerän suuruus vaihtelee koron vuoksi. Viitekoron muuttuessa maksuerän suuruus muuttuu, mutta laina-aika pysyy muuttumattomana.

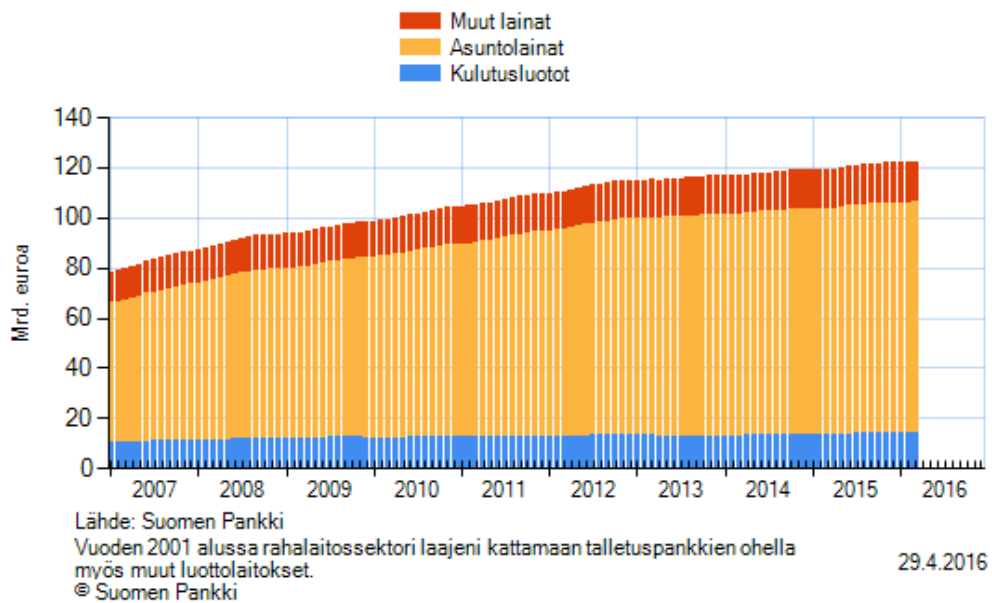
Laina-asiakkaalle sopiva lyhennystapa riippuu lainanottajan odotettavissa olevasta tulokehityksestä, menoista ja menojen ajoittumisesta tulevaisuudessa ja riskinottohalukkuudesta. Lyhennystavat vaikuttavat myös pankin taseeseen, sillä eri lyhennystavoilla myönnettyjen lainojen pääomat lyhenevät eri tavalla. (Finanssivalvonta 2016b.)

2.1.2 Lainakanta

Lainakannan koko ja suhde vaikuttavat huomattavan paljon pankkien tulokseen. Suomessa suurimmat lainakannat ovat asuntolainakanta ja yrityslainakanta. Ne ovat lähes yhtä suuret, yrityslainakanta noin 70 miljardia euroa (kuvio 4) ja asuntolainakanta noin 85 miljardia euroa. Kulutusluotot yksityishenkilöille ja muut lainat yksityishenkilöille ovat yhteensä noin 25 miljardia euroa. Asuntolainakanta on kasvanut melko tasaisesti vuosina 2007-2015. Tätä havainnollistetaan seuraavassa Suomen Pankin kuviossa (kuvio 3). Kuviossa on kuvattu rahalaitosten euromääräiset lainat, jolloin luvuissa on mukana talletuspankkien

ohella myös muut luottolaitokset. Kuviota voidaan pitää suuntaa antavana talletuspankkien lainakannan kehityksen osalta.

Suomen rahalaitosten euromääräiset lainat euroalueen kotitalouksille käyttötarkoituksen mukaan

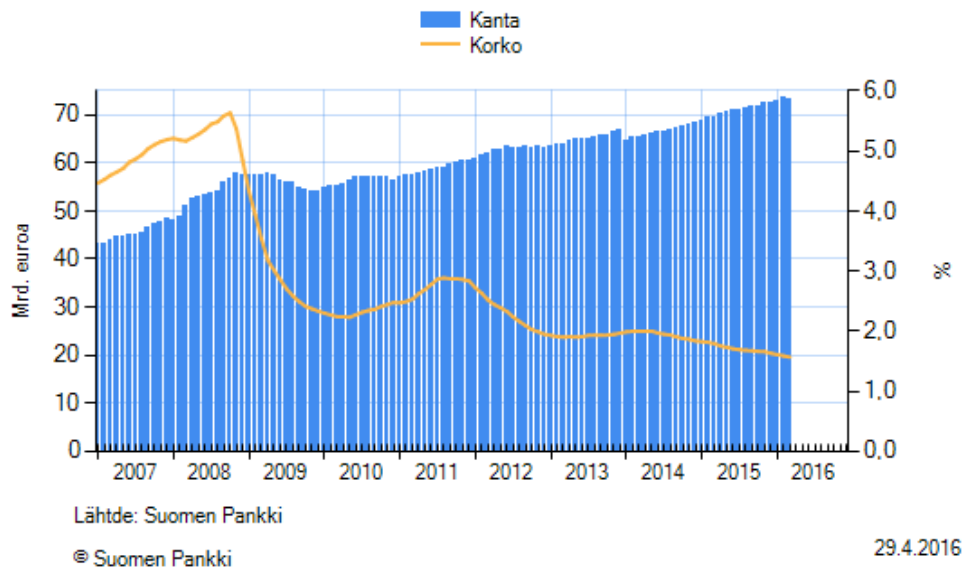

Kuvio 3. Suomen rahalaitosten euromääräiset lainat euroalueen kotitalouksille.

Asuntolainakanta on kasvanut noin 55 miljardista eurosta noin 90 miljardiin euroon. Euromääräisten asuntolainojen kanta oli joulukuun 2015 lopussa 92 mrd. euroa. Kannan kasvuun ovat vaikuttaneet muun muassa matala korkotaso ja kapenevat lainamarginaalit. Vuonna 2015 kannan kasvuvauhtia ylläpiti lyhennysvapaiden laaja käyttö. Pankkien toteuttaman lyhennysvapaakampanjan aikana vuonna 2015 kotitaloudet neuvottelivat asuntolainasopimuksiaan uudelleen 12,8 mrd. euron edestä, mikä oli lähes 14 % asuntolainakannasta.

Myös asuntolainojen keskimääräiset takaisinmaksuajat ovat viime vuosina Suomessa hieman pidentyneet. Vuonna 2013 uusien nostettujen asuntolainojen takaisinmaksuaika oli Suomessa 17 v 11 kk, ja vuonna 2014 se oli 18 v 2 kk. Vuonna 2015 uusien asuntolainojen keskimääräinen takaisinmaksuaika pidentyi edelleen ollen 18 v 7 kk. Suomessa ei perinteisesti ole myönnetty niin kutsuttuja ikuisia asuntolainoja, vaan pisimmät takaisinmaksuajat ovat keskimäärin 25–30 vuotta. (Suomen Pankki 2015)

Suomen rahalaitosten myöntämät euromääräiset lainat yrityksille, kanta ja keskiporko

Kuvio 4. Suomen rahalaitosten myöntämät euromääräiset lainat yrityksille.

Kuviosta 4 nähdään, että yrityslainakanta on kasvanut vuosien 2007 ja 2015 välisenä aikana. Yrityslainakannan kasvua voidaan myös selittää alhaisilla korkokustannuksilla.

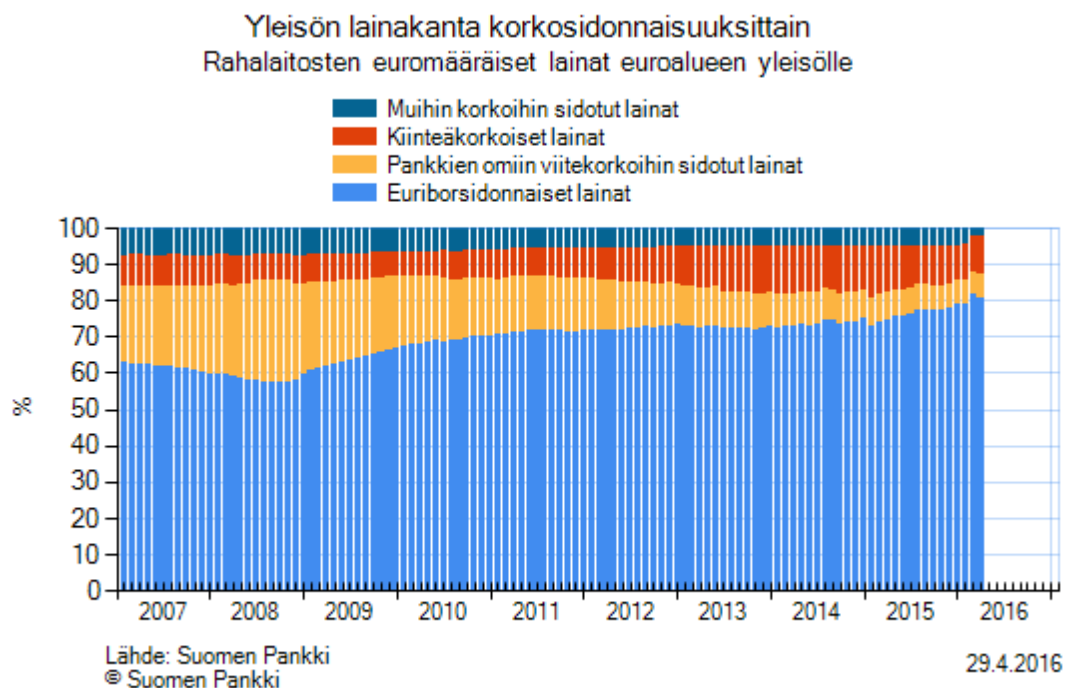
2.1.3 Korkosidonnaisuudet

Markkinavaateiden korot säätelevät pankkilainojen korkoja. Eri maissa on eroja sen suhteen, myöntävätkö pankit pääsääntöisesti kiinteäkorkoisia vai vaihtuvakorkoisia lainoja. Kiinteäkorkoisten lainojen korko pysyy samana koko laina-ajan tai erikseen sovitun koron tarkistusvälin ajan. Vaihtuvakorkoisen lainan korko voi taas muuttua markkinoilla vallitsevan korkotason muutosten mukaisesti. Tällaisen lainan korko on sidottu johonkin erikseen sovittuun viitekorkoon. Viitekorko voi perustua eripituisten vaateiden markkinakorkoon tai pankki voi määrätä sen itse oman ottolainauksensa korkorakenteen perusteella.

Suomessa pankkilainoista valtaosa on vaihtuvakorkoisia, suhteellisen lyhyisiin korkoihin sidottuja. Tämä tarkoittaa, että rahapolitiikan muutokset vaikuttavat meillä suhteellisen nopeasti sekä uusien että vanhojen lainojen korkoihin. Tämän vuoksi esimerkiksi asuntovelallisten korkomenojen jälkeen käytettävissä olevat tulot reagoivat Suomessa herkemmin rahapolitiikan muutoksiin kuin monissa muissa euroalueen maissa, joissa kiinteäkorkoiset lainat ovat tyypillisiä. (Pekkarinen, J., Sutela, P. 2007. s. 244)

Asuntolainojen lainakorko on usein sidottu johonkin viitekorkoon kuten euriboriin tai pankin prime-korkoon, jolloin lainan korko tarkistetaan laina-aikana määräajoin. Vaihtoehtoisesti lainakorko voidaan myös sopia kiinteäksi. Asuntolaina on myös usein mahdollista ottaa kahdessa erässä, joista toinen on kiinteäkorkoinen ja toinen on sidottu johonkin viitekorkoon - näin osa lainasta on sellaista, että sen kustannukset ovat etukäteen tiedossa. Pankin kannalta kiinteäkorkoinen luotto tarkoittaa vakaampaa korkotuottoa. Yleensä kiinteäkorkoista lainaa ei voi maksaa pois alkuperäistä maksusuunnitelmaa nopeammin ilman, että asiakas sopii asiasta pankin kanssa ja korvaa pankille saamatta jääneet korkotuotot.

Kuten edellä mainittiin, Suomessa suurin osa asuntolainoista on sidottu viitekorkoon. Tätä havainnollistetaan Suomen Pankin kuviossa 5. Viitekorkoina käytetään joko markkinakorkoja tai pankkien omia prime-korkoja. Suomessa käytettävät lyhyet markkinakorot ovat yleensä 1–12 kuukauden euriborkorkoja, joiden taso muodostuu päivittäin pankkien tekemien korkotarjousten perusteella. Euriborkorot muodostetaan jokaisena pankkipäivänä. Pankkien primekorot seurailevat markkinakorkoja, mutta pankit eivät kuitenkaan muuta primekorkojaan aina markkinakorkojen muuttuessa. Siten primekorot seuraavat korkomarkkinoiden muutoksia viiveellä.

Kuvio 5. Talletuspankkien lainakanta korkosidonnaisuuksittain.

Markkinakorot elävät päivittäin, mutta niihin sidottu lainakorko ei kuitenkaan muutu kuin sovittuina korontarkistusajankohtina: esimerkiksi 12 kuukauden euriboriin sidotussa lai-

nassa näitä on yksi vuodessa ja vastaavasti yhden kuukauden euriboriin sidotussa lainassa 12 kertaa vuodessa. Prime-korkoihin sidottuja lainakorkoja tarkistetaan aina koronmaksun yhteydessä, kulloinkin vallitsevan prime-koron mukaiseksi. Viitekoron muutos korontarkistusajankohtien välillä ei siis vaikuta lainakorkoon - ainoastaan lainasopimuksessa mainittujen korontarkistuspäivien viitekorolla on merkitystä.

Lainan kokonaiskorko ei kuitenkaan muodostu ainoastaan viitekorosta, vaan kokonaiskorko muodostuu viitekorosta sekä siihen lisättävästä asiakaskohtaisesta marginaalista. Jos viitekorko on esimerkiksi 1,50 % ja pankin määrittämä marginaali 1,20 %, on asiakkaan lainakorko 2,70 %. Asiakaskohtaiseen marginaaliin vaikuttaa muun muassa pankin arvio siitä, mikä on kyseisen asiakkaan kohdalla todennäköisyys siitä, että hän ei syystä tai toisesta kykene suoriutuman lainanmaksusta sovitulla tavalla. Tähän pankin tekemään arvioon vaikuttaa muun muassa asiakkaan omarahoitusosuus, laskennallinen maksukyky sekä lainalle tarjottava vakuus. Korkotason laskiessa pankit ovat neuvotelleet korkotuottojen turvaamiseksi uusiin asuntolainasopimuksiin ehdon, että viitekorko on vähintään nolla, jolloin negatiivisen viitekoron tapauksessa asiakkaalle jää maksettavaksi pelkästään marginaalin osuus. (Finanssivalvonta 2016c.)

2.2 Riskit ja riskienhallinta

Pankit kohtaavat toiminnassaan monenlaisia riskejä. Pankkiliiketoiminnan merkittävimpiä riskejä ovat strateginen riski, luottoriski, likviditeettiriski, markkinariskit (korkoriski) ja operatiiviset riskit. Pankkien kohtaamat riskit heijastuvat viime kädessä pankkien hinnoitteluun. Eri lähteissä pankkitoiminnan riskit on esitetty hieman eri tavoin ja eri laajuudella. Sp-Kiinnitysluottopankki Oyj:n puolivuosisikatsauksessa pankkitoiminnan riskit oli selitetty erityisen selkeällä ja kattavalla tavalla:

Strateginen riski syntyy väärän strategian valinnasta tai siitä, että valitulla strategialla ei saavuteta asetettuja tavoitteita. Se voi olla myös seurausta valitun strategian epäonnistumisesta. Strategisia riskejä hallitaan analysoimalla riskejä strategian laatimisen yhteydessä sekä seuraamalla ja analysoimalla jatkuvasti toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja strategian toteutumista.

Luottoriski syntyy pankkitoiminnassa, kun asiakkaat eivät kykene suoriutumaan sovituihin velvoitteistaan eivätkä saadut vakuudet riitä turvaamaan saatavia. Luottoriskiä hallitaan pankkitoiminnassa asiakasvalinnoilla, vakuuksin ja luotonannon erityisehdoilla sekä riskikeskittymiä välttäen.

Likviditeettiriski syntyy, kun saatavien ja velkojen juoksuajat poikkeavat toisistaan. Esimerkiksi pankkitoiminnassa on tyypillistä, että pitkän aikavälin luotonantoa rahoitetaan maturiteetiltaan lyhyemmällä varainhankinnalla. Likviditeettiriskistä on kyse myös silloin, kun velat tai saatavat tai molemmat ovat keskittyneet vastapuolten, instrumenttien tai markkinasegmenttien suhteen. Tällaiset keskittymät saattavat vaarantaa yhtiön maksuvalmiuden. Maksuvalmiutta hallitaan ennakoivalla rahoitusrakenteen suunnittelulla, riskiliitteillä ja valvontarajoilla sekä muilla seurantamittareilla. Tärkeää likviditeettiriskin hallinnassa on maksuvalmiuden tiivis seuranta, oikein mitoitettu likviditeettireservi sekä päivittäisen maksuvalmiustilanteen suunnittelu ja hoito.

Markkinariskillä tarkoitetaan riskiä tappiosta, kun markkinahinta tai markkinahinnan volatiiliteetti muuttuvat epäedulliseen suuntaan. Pankkitoiminnan merkittävin markkinariski syntyy, kun korkotason muutos vaikuttaa korkokatteeseen. Pankkien rahoitustaseen korkorisikiä arvioidaan skenaarioanalyysin avulla tarkastelemalla, kuinka herkkä pankin nykyarvo on yhtäkkisille korkotason muutoksille ja toisaalta kuinka korkokate kehittyy eri skenaarioissa vuoden horisontilla. Korkoriskin taso vaihtelee jonkin verran pankeittain. Useimmissa tapauksissa korkotason nousu laskisi pankin nykyarvoa, mutta ei kuitenkaan merkittävästi suhteessa pankin omiin varoihin. Pankit suojaavat taseessaan olevaa korkorisikiä johdannaisilla esimerkiksi pitkäaikaisen vieraan pääoman hankinnassa, mikä alentaa pankkien herkkyyttä korkomuutoksille sekä nykyarvotarkastelussa että korkokateennusteissa. Seuraavassa kappaleessa tarkastellaan korkoriskiltä suojautumista tarkemmin, sillä se on tämän opinnäytetyön kannalta keskeisessä asemassa.

Korkoriskillä tarkoitetaan korkomuutosten haitallista vaikutusta pankin taseen ja taseen ulkopuolisten erien markkina-arvoon tai korkokatteeseen. Korkoriski voidaan edelleen kerkokäyräriskiin, uudelleenhinnoitteluriskiin, korkoperusteriskiin ja optionaalisuusriskiin.

Kerkokäyräriski syntyy kerkokäyrän muutosten vaikutuksena varojen ja velkojen tulevaisuuden kassavirtojen nykyarvoon. Uudelleenhinnoitteluriski syntyy kiinteäkorkoisten erien osalta maturiteettien eriaikaisuudesta ja vaihtuvakorkoisten erien osalta varojen ja velkojen eriaikaisesta uudelleenhinnoittelusta. Korkoperusteriski syntyy varojen ja velkojen erilaisista korkoperusteista. Optionaalisuusriski syntyy itsenäisistä ja kytketyistä optioista, joissa päätös toteutuksesta voi riippua koroista. Tällaisia ovat mm. joukkovelkakirjoissa kytketyt osto- tai myyntioptiot sekä oikeus lainan takaisinmaksuun tai talletuksen nostoon enneaikaisesti ilman korvausta. (Sp-Kiinnitysluottopankki 2016.)

2.3 Vallitseva toimintaympäristö

Suomen heikosta taloustilanteesta huolimatta Suomessa toimivien pankkien tulokset ovat säilyneet hyvällä tasolla ja vakavaraisuusluvut vahvistuivat vuonna 2014. Pankit ovat jatkaneet toimia sopeutuakseen uuteen toimintaympäristöön muun muassa henkilöstövähennyksillä, sulkemalla konttoreita, yritysjärjestelyillä sekä liiketoimintamalleja uudistamalla. Taustalla vaikuttavat niin palveluiden sähköistyminen, kiristynyt sääntely, heikko makrotalouden kehitys kuin matala korkotaso.

EU:n vakavaraisuusasetuksen ja -direktiivin (CRR/CRD IV) mukaiset kireämmät vakavaraisuusvaatimukset astuivat osittain voimaan vuoden 2014 aikana. Kiristyneet vaatimukset ovat näkyneet luotonannon ehtojen tiukentumisena, sillä ne ovat kannustaneet pankkeja harkitsemaan tarkoin riskipitoista luotonantoa. Suomessa toimivien pankkien vahva vakavaraisuus on mahdollistanut niille kuitenkin edullisen varainhankinnan, mikä tukee niiden kilpailukykyä. Pankkisektorin vahvuus on mahdollistanut luotonannon jatkumisen Suomessa ja on siten tukenut reaalityöntä haasteellisessa taloudellisessa tilanteessa.

Euroopan komissio hyväksyi lokakuussa 2014 EU-alueen pankkeja koskevat maksuvalmiusvaatimukset, jotka tulivat asteittain voimaan vuoden 2015 lokakuusta alkaen. Maksuvalmiuspuskuriin hyväksyttiin muun muassa tietyt ehdot täyttävät katetut joukkovelkakirjalainat valtioiden lainojen lisäksi. Marraskuun 2014 alussa kolme Suomen suurinta pankkia (OP Ryhmä, Nordea Pankki Suomi Oyj ja Danske Bank Oyj) siirtyivät Euroopan Keskuspankin suoran valvonnan alaisiksi osana uutta euroalueen Pankkiunionia. Pienempien pankkien suorasta valvonnasta vastaa edelleen Finanssivalvonta. (Finanssialan Keskusliitto 2015.)

Euroopan pankeista osa on joutunut muuttamaan liiketoimintamallejaan ja sopeuttamaan taseitaan (vähentämään niiden riskillisyyttä) kannattavuusongelmien pitkittymisen vuoksi. Eurooppalaiset pankit supistivat voimakkaasti (n. 3400 mrd. eurolla) taseitaan etenkin vuonna 2013 varautuakseen euroalueen yhteisen pankkivalvonnan alkamista edeltäneeseen pankkien taseiden kattavaa arviointiin ja EU:n laajuisiin stressitesteihin. Vaikka pankkien taseet ja lainakanta ovat keskimäärin alkaneet Euroopassa hienoisesti kasvaa vuoden 2014 aikana, pankit ja markkinatoimijat näkevät edelleen tarvetta taseiden riskillisyyden vähentämiseen. Monet Euroopan pankkiviranomaisen toteuttamassa stressitestissä mukana olleet pankit joutuivat vuonna 2008 kärjistyneen finanssikriisin myötä väliaikaisesti siirtämään painopistettään perinteiseen pankkitoimintaan. Etenkin heikoimmin kannattavien pankkien taseet ovat supistuneet voimakkaasti eurokriisin aikana. Euroopan pankkiviranomaisen selvityksessä on arvioitu uuden sääntelyn eri osa-alueiden vaikutuk-

sia pankkien liiketoimintamalleihin. Raportissa käsitellään toisaalta sääntelyn tavoiteltuja vaikutuksia ja toisaalta myös odottamattomia, mahdollisesti haitallisia vaikutuksia.

Sääntelyn pyrkimyksenä on ollut lisätä pankkisektorin riskinsietokykyä. Pankit joutuvatkin kasvattamaan vakavaraisuuttaan ja likviditeettipuskureitaan sekä lisäämään varainhankintansa pituutta ja toimintansa läpinäkyvyyttä. Odotetusti pankit joutuvat lisäksi sopeuttamaan kokoaan ja tyytymään matalamman riskitason myötä myös pienempään oman pääoman tuottoon. Raportissa todetaan eräillä sääntelytoimilla kuitenkin olevan osin ei-toivottuja vaikutuksia tietyillä osa-alueilla, kuten pankkien yrityksiin suuntautuva liiketoiminta, maiden rajat ylittävä toiminta, riskinottohalukkuus, arvopaperistaminen ja taseen sitoutuneisuus vakuuksien lisääntyvän käytön myötä. Sääntelyvaatimusten konsolidoitu laskenta sekä toisaalta myös lisääntyneen pankkisääntelyyn mukanaan tuomat raportointivelvollisuudet kannustavat pankkeja muodostamaan yhteenliittymiä. (Euroopan pankkiviranomainen 2015.)

Muuttuvan toimintaympäristön vaatimukset koskevat myös suomalaisia pankkeja. Kun korkokatteen kasvattaminen on vaikeaa, pankit hakevat tulosta palkkiotuotoista ja hinnoittelun uudistamisesta. Tehostamisohjelmat ovat pitäneet kulujen kasvun maltillisena. Kustannussäästöt näkyvät henkilöstökulujen supistumisena monissa pankeissa.

Pankit ovat hakeneet säästöjä ja virtaviivaistaneet toimintaansa myös yhtiöjärjestelyjen kautta. OP Ryhmä (aiemmin OP-Pohjola-ryhmä) rationalisoi omistusrakennettaan ostamalla loputkin Pohjolan osakkeet. S-Pankki-konserni fuusioitui LähiTapiola Pankin kanssa. POP Pankit valmistelevat yhteenliittymää. Joukko säästöpankkien uuden yhteenliittymän ulkopuolelle jääneitä säästöpankkeja fuusioitui Oma Säästöpankiksi. Lisäksi säästöpankkeja on yhdistynyt Aktia Pankkiin, ja osuuspankeissa on toteutettu fuusioita myös yli ryhmärajojen.

Suomalaiset pankit ovat viime vuosina luoneet uusia toimintamalleja myös perinteisen rahoitussektorin ulkopuolelle. OP-ryhmä aloitti terveystalvaiden tarjoamisen vuonna 2013 Omasairaalassa, millä se pyrkii hyödyntämään synergioita konsernin vakuutus toiminnan kanssa. Vuonna 2007 perustettu S-Pankki puolestaan haastaa perinteiset pankki-konttorit tarjoamalla pankkipalveluja muun muassa ruokakaupassa-asiointiin yhteydessä. (Finanssivalvonta 2015a.)

2.4 Tuloksen muodostuminen

Pankin taseesta käyvät ilmi pankkien toiminta sekä ansaintalogiikka. Pankin taseen keskeiset erät ovat: vastaavaa-puolella antolainaus, sijoitukset muihin pankkeihin ja keskuspankkiin, muut sijoitukset ja vastattavaa-puolella ottolainaus, muu varainhankinta joko suoraan rahamarkkinoilta tai finanssimarkkinoilta sekä pankin oma pääoma, lisäksi taseen ulkopuoliset erät saamisissa ja veloissa.

Vastaavaa-puolella olevat saamiset tuottavat pankille korkotuottoja, kun taas vastattavaa-puolella olevat velat taas aiheuttavat pankille korkokuluja. Pankin oma pääoma toimii tappiopuskurina. Pankin kannalta ottolainaus tarkoittaa asiakkaan saamista pankilta, eli pankki on velkaa tallettaja-asiakkaalle. Antolainaus puolestaan tarkoittaa asiakkaan velkaa pankille. Perinteinen pankkitoiminta onkin sitä, että pankki on sijoittanut lainaamalla tallettaja-asiakkailta saamansa talletusvarat korkoa vastaan eteenpäin laina-asiakkailleen. Tässä oleellista on maturiteettitransformaatio. Pankin tulos riippuu pitkälti vastaanotettujen ja sijoitettujen varojen korkoerosta eli korkomarginaalista, josta muodostuu korkokate. Lisäksi pankeilla on muita tuottoja esimerkiksi anto- ja ottolainaukseen sekä rahastoihin ja muihin sijoituksiin liittyen. Näitä ovat muun muassa palkkio- ja hallinnointituotot, osingot sekä tuotot arvopaperimarkkinoiden kaupankäynnistä.

Pankit toimivat enimmäkseen vieraalla pääomalla eli talletusten keräämisellä ja muulla varainhankinnalla. Suurimmat kuluerät pankeille aiheutuvat ottolainauksen ja varainhankinnan korkokuluista sekä hallintokuluista. Oman kulueränsä voivat muodostaa luottotappiot ja arvonalentumiset luotoista ja sijoituksista. Pankin toiminnan lopullinen tulos näkyy omassa pääomassa ja sen muutoksessa esimerkiksi kahden ajankohdan välillä. Verojen ja mahdollisten osinkojen maksun jälkeinen tulos kasvattaa pankin omaa pääomaa ja mahdollistaa liiketoiminnan laajentamisen.

Näiden edellä mainittujen erien keskinäiset suhteet pankkien taseissa vaihtelevat paljon pankeittain, vaikka yleinen taserakenne on sama. Paikallisesti toimivilla pienillä pankeilla ja erityisesti kotitalouksia palvelevilla pankeilla asiakasottolainauksen osuus on yleensä suuri. Suuremmilla pankeilla ja enemmän yrityksiä palvelevilla pankeilla varainhankinta markkinoilta ja luotot muilta pankeilta ovat merkittävässä asemassa. (Alhonsuo, S., Nisén, A., Pellikka, T. 2009. s. 82-83)

Pankkien tuotot voidaan karkeasti jakaa peruspankkitoimintaan liittyviin tuottoihin sekä sijoitus- ja vakuutustoiminnan tuottoihin. Lainojen ja talletusten kysynnän lisäksi pankkisektorin tärkeimpään tuottoerään, korkokatteeseen, vaikuttaa kokonaismarginaali, joka

muodostuu laina- ja talletuskorkojen välisestä erotuksesta. Palkkiotuotot seuraavat pankkipalvelujen kysyntää. Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuottoihin vaikuttaa puolestaan lähinnä sijoitusmarkkinoiden tilanne, ja luonteeltaan nämä tuotot ovat epävakaisempia kuin peruspankkitoiminnan tuotot.

Markkinakorkotaso on pysytellyt poikkeuksellisen matalana jo usean vuoden ajan, mikä on pitänyt korkokatteen kehityksen vaisuna. Suomen pankkisektorille on ominaista vaihtuvakorkoisten lainojen suuri osuus, minkä vuoksi markkinakorkojen muutokset välittyvät varsin nopeasti asiakaskorkoihin. (Suomen Pankki 2012.)

Pankkien tuotot on jaettu rahoituskatteeseen (korkokate), palkkiotuottoihin (netto), arvopaperikaupan ja valuuttatoiminnan nettotuottoihin sekä liiketoiminnan muihin tuottoihin. (Luottolaitoksen tilinpäätös-kaava)

Finanssivalvonnan 28.9.2015 julkaiseman raportin mukaan pankkisektorin tuottorakenne on entistä riskialttiimpi. Korkokatteen osuus tuotoista on pudonnut yli viidenneksen vuodesta 2011. Pankkisektori on sopeuttanut kulurakennettaan matalien korkojen ympäristöön korvaamalla korkokatetta muilla tuotoilla. Vakuutustoiminnan ja kaupankäynti- ja sijoitustoiminnan osuus pankkikonsernien tuotoista on kasvanut edelleen tämän vuoden aikana. Näiden tuottoerien vuoksi pankkisektorin tuottorakenne on aikaisempaa riskialttiimpi, sillä markkinavaihtelut vaikuttavat niihin merkittävästi. Alhaisen korkotason ympäristössä palkkiotuotot sekä toiminnan tehostamisen kautta saavutetut kulusäästöt, nousevat pankkien tuloksentekevyyden kannalta olennaisiksi. Korkokatteen osuus sektorin tuotoista laski alle 40 prosenttiin. Palkkiotuottojen osuus on vakiintunut vajaaseen viidennekseen kaikista tuotoista. (Finanssivalvonta 2015b.)

2.4.1 Korkokate

Korkokate on pankin saamien ja maksamien korkojen erotus. Korkokate on yleensä pankkien tärkein tulonlähde. Korkokatteen merkitys pankkien tuotoista vaihtelee pankkien liiketoimintamallista riippuen kolmen ja 62 prosentin välillä. Keskimäärin korkokatteen osuus kokonaistuotoista oli esimerkiksi vuonna 2014 Suomen pankkisektorilla 46 %, mikä kansainvälisesti vertailtuna on matala osuus. Tämä johtuu kuitenkin muun muassa siitä, että OP Ryhmän ja Aktian kokonaistuotoista suhteellisen suuri osa muodostuu konserniin kuuluvien vakuutusyhtiöiden tuotoista. Lisäksi Nordea Pankki Suomi on keskittänyt arvopaperikaupankäyntitoimintoja Suomeen. (Finanssialan Keskusliitto 2014.) Korkokatteen erät on esitetty liitteessä 1.

Korkokatteen osuus supistui pankkisektorin nettotuotoista vuonna 2015 jo alle puoleen, kun sen osuus huippuvuonna 2008 oli vielä 65 prosenttia. Euromääräisesti yhteenlaskettu korkokate on laskenut vuoden 2008 noin neljästä miljardista eurosta noin 3,1 miljardiin. Korkokate alenee matalan korkotason oloissa, kun pankkien luotonannon ja talletusten välinen marginaali supistuu.

Vuonna 2015 pankkisektorin korkokate oli 2,8 mrd. euroa, mikä oli 5 % vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Korkokatteen supistuminen johtui pääasiassa korkotuottojen vähenemisestä. Pankkisektorin korkotuotoista kaksi kolmannesta liittyy luottoihin, ja luottoihin liittyvien korkotuottojen osuus myös korkotuottojen vähenemisestä oli merkittävä. Kotimaisten talletuspankkien luotonanto yleisölle ja julkisyhteisöille (pl. takaisinostosopimukset) kasvoi vuonna 2015 1,7 %, mutta keskkoron alentuessa vaimea kasvu riitti vain hidastamaan korkotuottojen heikkenemistä. Suomen Pankin tilastojen mukaan luottokannan keskkorko laski vuoden aikana 0,14 prosenttiyksikköä 1,61 prosenttiin. Useimmat pankit hyötyisivät korkotason noususta osittain siksi, että merkittävä osa antolainauksesta on vaihtuvakorkoista. Vastaavasti markkinakorkojen lasku heikensi pankkien korkokatetta ja kannattavuutta 2015, koska negatiivisia korkoja on vaikea siirtää talletuskantaan, etenkin kotitalouksien tekemiin talletuksiin. Korkojen laskun negatiivista vaikutusta vaimennetaan johdannaisten käytöllä. (Finanssivalvonta 2016.)

2.4.2 Palkkiotuotot

Palkkiotuotot ovat pankin asiakkailta perittyjä maksuja tarjotuista palveluista. Palveluita ovat esimerkiksi maksuliikenteen ja omaisuuden hoito sekä luotonanto. Erään kirjataan palkkiotuotot arvopaperin välityksestä, selvityksistä, omaisuudenhoidosta, säilytyksestä, hallinnollisista palveluista institutionaalisille asiakkaille, maksuliikenteestä, jakelukanava-palkkioista, strukturoiduista tuotteista, hoitopalvelupalkkioista, arvopaperistamistoinnoista, palkkiot luotonannoista, annetuista takuista ja muut saadut palkkiot.

Viime vuosina liiketoiminnan tuottojen kehitys on ollut vaisua. Pankkien lainamarginaalien nostoista huolimatta korkotuotot ovat laskeneet viime vuosina merkittävästi. Kannattavuutta on osaltaan ylläpitänyt varainhankinnan kustannusten ja korkokulujen lasku. Korkokatteen osuuden kokonaistuotoista laskiessa palkkiotuottojen merkitys on kasvanut. Palkkiotuottojen osuus on kasvanut viime vuosina pankin yhtiömuotoon katsomatta. Hajauteilla liikepankeilla ja osuuspankeilla palkkiotuotot ovat olleet selvästi merkittävämpiä kuin muilla pankkimuodoilla. Palkkiotuottojen osuudessakin erot ovat kuitenkin kaventuneet eri pankkimuotojen välillä. (Finanssivalvonta 2016.)

2.4.3 Varainhankinta

Suomessa kotitalouksien talletukset muodostavat pankkien talletusvarainhankinnan kivijalan. Viime vuosina kotitaloustalletusten määrä on säilynyt vakaana, mutta samanaikaisesti muiden sektoreiden yhteenlaskettu kanta on selvästi kasvanut. Kotitaloustalletusten osuus oli Suomen Pankin tilastojen mukaan vuoden 2010 lopussa 67 %, mutta vuoden 2015 lopussa enää 55 %. Kotitaloustalletusten osuuden lasku tuo pankkien talletusvarainhankintaan epävarmuutta, sillä yritysten, julkisyhteisöjen ja rahoituslaitosten talletusten määrä vaihtelee tyypillisesti enemmän kuin kotitaloustalletusten.

Laskevien korkotuottojen vaikutusta korkokatteeseen ovat lieventäneet samaan aikaan pienentyneet korkokulut. Korkokulut sekä talletuksista että joukkovelkakirjoista olivat pienemmät kuin vuotta aikaisemmin. Suomen Pankin tilastojen mukaan talletuskannan keskimääräinen korko oli 0,24 prosenttia vuonna 2015. Myös markkinaehtoisen varainhankinnan keskimääräinen korko on alentunut.

Korkotason poikkeuksellisen alhaisen kauden jatkuminen varjostaa pankkisektorin näkymiä. Keskimääräinen talletuskorko on jo lähellä nollaa, joten varaa alenemiseen ei juurikaan enää ole. Samanaikaisesti luottojen keskimääräiset korot ovat pudonneet historiallisen alhaiselle tasolle.

Alhaisesta korkotasosta huolimatta talletusvarainhankinnan vahva rooli pankkien varainhankinnassa on säilynyt. Korkokatteeseen ovat vaikuttaneet madaltuneet varainhankinnan kustannukset. Markkinakorkojen lasku on painanut talletusten keskimääräisiä korkoja alaspäin; esimerkiksi vuonna 2015 yleisön talletusten keskimääräinen korko oli vain 0,33 prosenttia. Vuoden 2015 lopussa pankkisektorin luottojen ja talletusten suhde oli 125 %, kun se viisi vuotta aikaisemmin oli 141 %. Eurooppalaisessa vertailussa suomalaisen pankkisektorin antolainausosuus on edelleen korkea. (Finanssivalvonta 2016.)

2.5 Pankkikriisit

Pankkikriisi on esimerkki finanssi- eli rahoituskriisistä. Sillä tarkoitetaan mitä tahansa rahoitusmarkkinoiden toimintahäiriötä, jonka takia rahoitus ei kanavoidu tuottavimpiin investointikohteisiin. Joskus luottamus rahoitusmarkkinoiden toimintaan voi romahtaa. Talletuspaaksi (bank run) kutsutaan tilannetta, jossa asiakkaat nostavat yhtäkkiä talletuksensa siinä pelossa, että pankki ajautuu maksukyvyttömyyteen. Jos epäily pankin maksuvalmiudesta herää esimerkiksi luotto- tai sijoitustappioiden vuoksi, tallettajat saattavat ”juosta

pankkiin” ehtiäkseen nostaa varansa ennen kassavarojen ehtymistä. Talletuspaon vuoksi pankki voi joutua selvitystilaan, vaikka se olisikin kyennyt selviytymään paon laukaisseista tappioistaan. Yksittäiseen pankkiin kohdistuva talletuspako voi pahimmillaan levitä toisiin pankkeihin ja johtaa pankkikriisiin, tilanteeseen, jossa pankkijärjestelmä ei enää suoriudu tehtävistään. Talletuspako voi tarttua paniikin lailla. Kriisi voi levitä pankista toiseen myös siten, että kun kriisipankki myy omistamiaan arvopapereita maksuvalmiutensa parantamiseksi, arvopaperien hinta laskee, mikä heikentää muidenkin pankkien taseita.

Pankkikriisi vaikutti keskeisesti lamaan sekä Yhdysvalloissa 1930-luvulla että Suomessa 1990-luvulla. Kun pankit yrittivät ylläpitää maksuvalmiuttaan vahvistamalla kassavarojaan, ne leikkasivat luotonantoaan kotitalouksille ja yrityksille, jolloin niiden oli supistettava investointejaan. Samalla kun tuotanto ja tulot supistuivat ja työttömyys lisääntyi, pankkien luottotappiot kasvoivat ja niiden asema heikkeni entisestään. Pankkeja meni konkurssiin ja valtioiden oli turvattava rahoitusjärjestelmien toimivuus tukemalla pankkeja. Tällainen pankkijärjestelmän toimivuudesta huolehtiminen kuuluu keskuspankin tehtäviin. Käytännössä se tarkoittaa, että pankille myönnetään eripituista rahoitusta maksuvalmiuden turvaamiseksi ja pääomatukea vakavaraisuuden kohentamiseksi. Pankki on sitä vakavaraisempi, mitä suurempi oman pääoman osuus on taseen loppusummasta

Yhdysvaltojen rahoitusjärjestelmää pidettiin ennen vuotta 2008 puhjennutta finanssikriisiä yleisesti maailman kehittyneimpänä ja turvallisimpana. Pankkikriisit nähtiin mahdollisiksi ongelmiksi enää vain kansantalouksissa, joissa rahoitusmarkkinoiden instituutiot eivät vielä tarjoa riittävää suojaa sijoittajille. Yhdysvalloissa oli perustettu vuonna 1933 piensijoittajien turvaksi vakuusrahasto, joka takaa tallettajien saamiset 250 000 dollariin saakka pankkia ja tallettajaa kohti. Tämän vakuusrahaston ajateltiin lopettaneen talletuspaot. Suomessa vastaava talletussuoja on 100 000 euroa.

Uusin kriisi ei puhjennutkaan perinteisessä talletuspankkitoiminnassa, vaan pankkien välisillä markkinoilla, joilla vastaavaa talletussuojaa ei ole. Näillä rahamarkkinoilla pankit tassaavat maksuvalmiuttaan: ne joilla on ylimääräisiä kassavaroja, lainaavat niille, joilla on kassavaroista pulaa. Kriisi syntyi Yhdysvalloissa, mutta levisi nopeasti kansainvälisesti integroituneilla rahoitusmarkkinoilla. Ilmeni, että monet pankit olivat ottaneet suuria riskejä Yhdysvaltojen asuntomarkkinoilla. Riskit alkoivat realisoitua luottotappioina, kun asuntojen hinnat kääntyivät laskuun vuonna 2006. Eräänlaiseen kriisitilaan pankit joutuivat suuren amerikkalaisen Lehman Brothers-investointipankin konkurssin myötä syyskuussa 2008. Epätietoisuus siitä, minkä pankkien taseissa tällaisia huonoja luottoja oli ja kuinka paljon, heikensi pankkien välistä luottamusta ja vaikeutti rahamarkkinoiden toimintaa. Kun varojen lainaaminen käy kalliiksi, kriisit tarttuvat helposti pankista toiseen. Yhdysvaltojen lisäk-

si pankkeja joutui selvitystilaan muun muassa Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Islannissa. Kriisistä toivuttiin, kun keskuspankit puuttuivat rahoitusmarkkinoiden toimintaan. Turvatakseen pankkien kassavarat ja siten maksuvalmiuden ne lisäsivät voimakkaasti halpakkorkoista luotonantoon pankeille. (Pohjola, M. 2010. s. 102-105)

3 Koron muodostuminen

Tässä luvussa tarkastellaan korkojen muodostumista. Koroilla on keskeinen rooli monen tavallisen ihmisen elämässä. Yleinen korkotaso vaikuttaa epäsuorasti taloudelliseen toimintaan ja talouden yleiseen kehitykseen. Matalien korkojen positiivinen vaikutus asuntovallallisille on huomattava – asuntolainasta maksettavan koron suuruudella on suora yhteys käytettävissä oleviin varoihin ja elintasoon. Vastaavasti monien säästöjen ja sijoitusten tuotto liittyy korkotasoon. (Pörssisäätiö 2014. s. 4)

Korko (interest rate) on korvaus, jonka velallinen maksaa käyttöön saadusta vieraasta pääomasta, kuten lainanottaja lainasta, pankki saamastaan talletuksesta tai asiakas luotokaupan velasta. Korko on siis rahan hinta ja samalla se tasapainottaa rahoituksen kysynnän ja tarjonnan. Rahoitusmarkkinat ovat tasapainossa, kun kysyntä ja tarjonta ovat yhtä suuret ja myös korko sopeutuu tälle tasolle. Rahoituksen kysyntä lisääntyy koron laskiessa. Kysynnän kasvaminen johtuu investoinnin nykyarvon ja korkokannan käänteisestä riippuvuudesta. Lisäksi asiaan vaikuttaa pääoman aleneva rajatuottavuus. Korkean korkotason aikana investoidaan kohteisiin, joiden rajatuottavuus ja siten investoinnin tuotto on suuri. Toisaalta, silloin kun rahoitus on halpaa, eli matalien korkojen ympäristössä, useammat investointihankkeet ovat kannattavia. Korkojen noustessa rahoituksen tarjonta lisääntyy, sillä suurempi korko merkitsee parempaa tuottoa lainatulle rahalle. (Pohjola, M. 2010. s. 99-100)

Korot jaetaan niiden määräytymisen mukaan hallinnollisesti määräytyviin ja markkinoilla määräytyviin. Markkinoilla määräytyviin korkoihin kuuluvat esimerkiksi keskuspankin asettamat ohjauskorot. Ohjauskoron avulla keskuspankki pyrkii vaikuttamaan markkinoilla määräytyvään korkotasoon, ihmisten ja yritysten käyttäytymiseen ja siten inflaatioon sekä muihin keskuspankille tehtäväksi annettujen tavoitteiden toteuttamiseen. Euroalueen keskuspankkina toimii Euroopan keskuspankki, EKP (European Central Bank, ECB), jonka keskeisenä tehtävänä on hintatason vakauden turvaaminen. Hintatason vakaus voidaan määritellä niin, että se tarkoittaa käytännössä inflaation matalana pitämistä ja deflaation estämistä. Keskuspankeille on määritelty yleensä samankaltaiset tehtävät riippumatta siitä, minkä maan tai alueen keskuspankkina se toimii. Toki keskuspankin tavoitteet vaihtelevat jonkin verran. Esimerkiksi Yhdysvaltojen keskuspankilla (Federal Reserve, Fed) on tavoitteena lisäksi taloudellisen kasvun tukeminen.

Kuten edellä on todettu, keskuspankit määräävät niin sanotut ohjauskorot. Ohjauskorko on keskeinen väline inflaation torjumisessa. Viralliselta nimeltään ohjauskorko on euroalueella perusrahoitusoperaatioiden minimitarjouskorko. Euroopan keskuspankin perusrahoi-

tusoperaatioiden minimitarjouskorko on se korko, jolla EKP tarjoaa pankeille lainaa. Koron muutoksista päättää Euroopan keskuspankin neuvosto ja ohjauskoron muutoksilla on suora vaikutus markkinakorkoihin, erityisesti lyhyisiin korkoihin. Normaalitilanteessa EKP nostaa ohjauskorkoa, jos se ennustaa inflaation olevan kasvussa. Inflaatio on usein seurausta taloudellisesta noususuhdanteesta, jolloin yritykset laajentavat toimintaansa ja kuluttajat lisäävät kulutusta, joka puolestaan lisää lainarahan kysyntää pankeissa. Pankit pyrkivät kattamaan myöntämänsä lainat ottolainauksella ja muulla rahoituksella. Ottolainauskanta ja muu rahoitus (esimerkiksi joukkovelkakirjalainat) eivät kuitenkaan muutu yhtä nopeasti kuin tarvittavan pääoman määrä, pankit joutuvat lainaamaan toisiltaan rahaa euribormarkkinoilta. Rahoitusylijämäiset pankit lainaavat rahaa alijäämäisille pankeille. Noususuhdanteen aikana koko pankkisektori on nettomääräisesti lisärahan tarpeessa, jolloin koko sektori joutuu lainaamaan lisää Euroopan keskuspankilta. Kun EKP nostaa rahoituksen hintaa (ohjauskorko), pankkien lainaaman rahan hinta nousee ja se heijastuu markkinakorkoihin ja sitä kautta edelleen pankkiasiakkaiden lainojen korkoihin. Koron nostamisella pyritään viilentämään taloutta ja hillitsemään sen ylikuumenemistä. Koron laskemisella taas pyritään kannustamaan investointeihin ja lisäämään kulutusta. Näin toimitaan silloin, kun talous on taantumassa ja inflaatio ei ole huolenaihe.

Markkinoilla kysynnän ja tarjonnan mukaan määräytyviä korkoja ovat euroalueella erityisesti euriborkorot (Euro Interbank Offered Rate). Euriborkoroista puhutaan tarkemmin luvussa 3.4. Lisäksi markkinoilla lasketaan mm. yönylikorko eli ns. Eonia-korko. Korkonoteeraukset julkistetaan päivittäin useimmissa talousalan medioissa. Korkoja on laskettu vuoden 1999 alusta alkaen.

On olemassa myös joukko puolittain hallinnollisesti määräytyviä korkoja. Näistä yleisimpiä ovat pankkien prime-korot, TEL-takaisinlainauskorot sekä peruskorko, joka on esimerkiksi viivästyskoron taustalla. Vaikka ne periaatteessa määräytyvätkin hallinnollisesti, on niiden taustalla usein jokin periaate, joka sitoo ne markkinakorkojen muutoksiin. Esimerkiksi prime-korko on pankin tai pankkiryhmän oma viitekorko, jonka tasosta ja muutoksista pankki päättää sovittujen perusteiden mukaisesti. Prime-koron tasoon vaikuttavat markkinakorot ja niiden muutosodotukset, talletusten ja luottojen tarjonnan ja kysynnän suhde, inflaatio-odotukset sekä taloudellinen tilanne ja tulevaisuuden näkymät. (Pörssisäätiö 2014. s. 4-6)

3.1 Historia

Suomessa vallitsi 1980-luvun lopulle saakka laajamittainen rahoitusmarkkinoiden korkosäännöstely. Pankit rahoittivat luotonantonsa lähinnä yleisöltä keräämillään talletuksilla sekä velkaantumalla keskuspankkiin. Suomen Pankki käytti rahapolitiikkansa välineenä pankeille myöntämänsä keskuspankkivelan ehtoja, peruskorkoa, luottokiintiöitä sekä yksittäisen pankin käyttämän keskuspankkivelan määrän myötä nousevaa lisäkorkoa. Pankkitalletusten ja -lainojen korot olivat sidoksissa peruskorkoon ja ne muuttuivat vain silloin, kun peruskorko muutettiin. Nimelliskorot olivat alhaisia ja kun inflaatio oli samalla nopeaa, oli reaalikorko (nimelliskoron ja inflaation erotus) ajoittain negatiivinen. Pankkilainojen kysyntä oli näissä oloissa niiden tarjontaa suurempi, ja pankit säännöstelivät asiakkailleen myöntämiensä luottojen määrää. Tällainen säännösteltyjen rahoitusmarkkinoiden järjestelmä purettiin 1980-luvun jälkipuoliskolla. Suomen Pankki lopetti pankkien antolainauskorkojen säännöstelyn vuonna 1985. Vuosikymmenen loppuun mennessä lakkautettiin myös toisen maailmansodan vuosista saakka olleet ulkomaisten pääomanliikkeiden rajoitukset. Rahoitusmarkkinoiden vapauttamiseen liittyi myös rahapolitiikan keinojen muutos. Keskeiseksi rahapolitiikan välineeksi tulivat pankkien keskuspankkivelan ehtojen säätelyn sijasta avomarkkinaoperaatiot. Näitä Suomen Pankki toteutti pankeille myymiensä lyhytaikaisten sijoitustodistusten avulla. Keskuspankki toteutti rahapolitiikkaa säätelemällä sijoitustodistusten korkoa. (Pekkarinen, J., Sutela, P. 2007. s. 237-238)

3.2 Kysyntä ja tarjonta

Korkotaso määräytyy rahoitusmarkkinoilla kysynnän ja tarjonnan perusteella. Suomi ja 10 muuta EU-maata siirtyivät vuoden 1999 alussa yhteiseen rahapolitiikkaan talous- ja rahoituksen kolmannen vaiheen käynnistymisen myötä. Euroopan keskuspankin rahapolitiikka perustuu lähinnä niin sanottuihin perusrahoitusoperaatioihin, joilla EKP rahoittaa euroalueen pankkijärjestelmää. Se järjestää viikoittain huutokauppoja, joissa pankeille tarjotaan lyhytaikaista luottoa. EKP:n neuvosto määrää koron, jota sovelletaan näissä huutokaupoissa. Tämä perusrahoitusoperaatioiden korko on euroalueen rahapoliittinen ohjauskorko. Ohjauskoron muutosten avulla EKP säätlee pankkien maksuvalmiutta ja liikkeessä olevan rahan määrää. Ohjauskoron noustessa pankkien kannattaa käyttää vähemmän perusrahoitusta, joka puolestaan vähentää liikkeessä olevan rahan määrää. Kun EKP on päättänyt rahapolitiikan ohjauskorosta ja muista välineistä, tekniset rahapoliittiset operaatiot jäävät sen itsensä ja euroalueen kansallisten keskuspankkien hoitoon. Kansalliset keskuspankit ovat tässä tehtävässään kuitenkin vain yhteisen rahapolitiikan teknisiä toimeenpanijoita. Ne eivät enää harjoita omaa rahapolitiikkaa. (Pekkarinen, J., Sutela, P. 2007. s. 238-239)

Keskuspankki vaikuttaa pankkien lainanantoon ja säätelee näin yhteiskunnan rahan määrää - se asettaa rahan tarjonnan kansantaloudessa. Muuttamalla ohjauskorkoa ja/tai diskonttokorkoa, yön yli- korkoa sekä mahdollisesti kiristämällä vähimmäisvarantovelvoitetta, keskuspankki voi muuttaa rahan tarjontaa. Rahan kysyntä kansantaloudessa riippuu positiivisesti nimellisestä kokonaistulosta ja negatiivisesti korkokannasta. Tämän väittämän taustalla on monisatavuotinen kansantaloustieteellinen keskustelu, ja sitä tulkitaan eri teorioissa eri tavalla. Kvantiteettiteorian mukaan rahan määrän muutos vaikuttaa vain yleiseen hintatasoon eli kääntäen rahan arvoon eikä lainkaan työllisyyteen, kokonaistuotantoon tai suhteellisiin hintoihin. Reaaliset ja rahataloudelliset tekijät määräytyvät täysin toisistaan riippumatta. Raha on neutraali. Keynesiläisen teorian mukaan taas raha ei ole neutraalia, vaan rahan tarjontaa säätelevällä rahapolitiikalla voidaan, finanssipolitiikan ohella, vaikuttaa suhdannekehitykseen sekä säädellä kokonaiskysyntää, tuotantoa ja työllisyyttä. Keynes korosti rahan kysynnän ja korkokannan välistä käänteistä riippuvuutta, kiistämättä kokonaistulon ja rahan kysynnän välistä yhteyttä. Jos keskuspankki lisää rahan määrää kansantaloudessa, on korkotason aleneminen edellytyksenä sille, että yleisö on halukas pitämään hallussaan lisääntyneen rahamäärän. Kun rahaa on enemmän liikkeessä, sijoitustoiminta suuntautuu osakkeisiin, obligaatioihin ja muihin korkoa tuottaviin sijoituskohteisiin, joilta vaadittu tuotto – korko – siten alenee. (Pekkarinen, J., Sutela, P. 2007. s. 239-246)

3.3 Pitkä korko ja lyhyt korko

Rahapolitiikka vaikuttaa ensi vaiheessa lyhyisiin korkoihin eli lyhytaikaisten vaateiden markkinakorkoihin. Keskuspankki asettaa rahapoliittisen ohjauskoron, eli hyvin lyhyiden vaateiden (EKP:n tapauksessa kahden viikon) koron. Keskuspankin määräämä ohjauskorko säätelee puolestaan kiinteästi lyhyitä markkinakorkoja muutaman, esimerkiksi kolmen kuukauden vaateisiin saakka. Pitempiaikaisten, kestoiltaan useisiin vuosiin ulottuvien vaateiden koronmuodostus on monimutkaisempi. Pitkäaikaisiin korkoihin vaikuttaa ensiksikin se, millaisiksi sijoittajat odottavat lyhyiden markkinakorkojen muodostuvan pitkän vaateen koko juoksuaikana. Lyhyitä markkinakorkoja koskevien odotusten välityksellä pitkiin markkinakorkoihin heijastuu osaltaan sijoittajien käsitys tulevasta rahapolitiikasta ja inflaatiosta. Jos inflaation odotetaan kiihtyvän, tämän arvellaan aikanaan johtavan rahapolitiikan kiristämiseen ja lyhyiden korkojen nousuun. Näin pitkät markkinakorot kohoavat inflaatio-odotusten vaikutuksesta. (Pekkarinen, J., Sutela, P. 2007. s. 242-243)

Yhtä vuotta pitempiaikaisiakorkoja voidaan laskea koronvaihtosopimuksista sekä

epäsuorasti useampivuotisten joukkolainojen hintanoteerauksista. Useimmiten kiinnostuneita ollaan erityisesti valtion joukkolainoille asetetuista tuottovaatimuksista. Useimmilla valtioilla, Suomi mukaan lukien, on markkinoilla kaupankäynnin kohteena esimerkiksi kahden, kolmen, viiden, kymmenen ja joskus jopa 30 vuoden joukkolainoja. Niiden markkinahinnoista voidaan laskea sijoittajien tuottovaatimus pitemmille sijoituksille. (Pörssisäätiö 2014. s. 4-6)

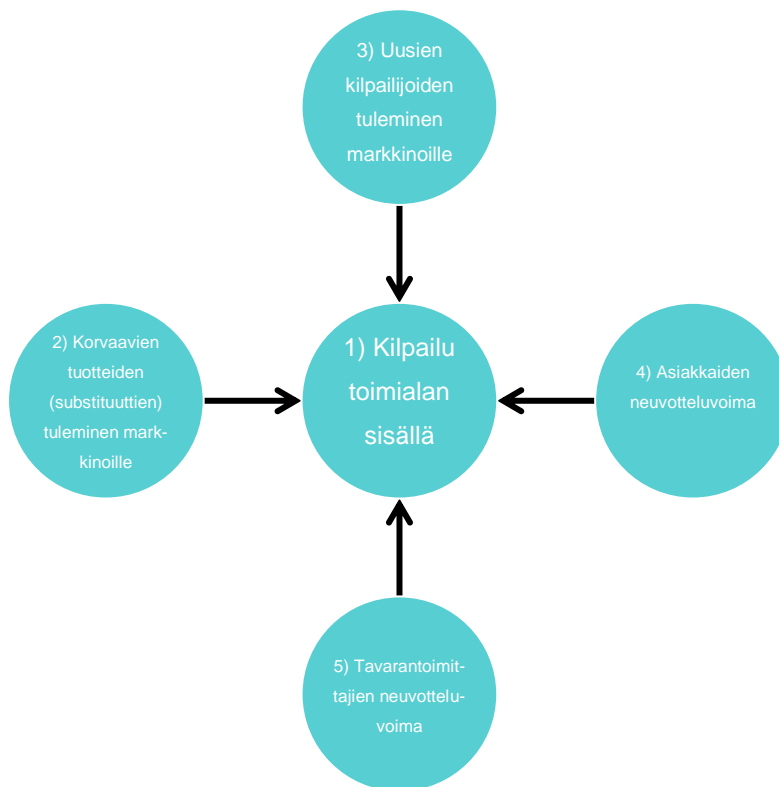
3.4 Euribor, eonia ja eurepo

Euriborkorko (Euro interbank offered rate) on euroalueen rahamarkkinoiden viitekorko, joka määräytyy keskiarvona niistä koroista, joilla parhaiksi luokitellut suuret pankit antavat toisilleen euromääräisiä luottoja ilman erityistä vakuutta. Euriborkorot noteerattiin ensimmäisen kerran 30.12.1998 arvopäivälle 4.1.1999. Euriborkorot lasketaan euroalueella toimivien, parhaiksi luokiteltujen suurten pankkien antamien noteerausten pohjalta klo 12 Suomen aikaa. Mukana laskennassa on noin 40 pankkia - Suomesta laskennassa on mukana yksi pankki, Nordea. Euribornoteerauksia laskettaessa hylätään 15 % sekä alimpia että ylimpiä tarjouksia ja muista lasketaan painottamaton keskiarvo. Euriborkorkoja lasketaan tällä hetkellä useissa eri maturiteeteissa alkaen yhdestä, kahdesta ja kolmesta viikosta jatkuen kuukauden välein yhdestä kuukaudesta kahteentoista kuukauteen. Lisäksi euribor lasketaan sekä 360 että 365 päivän korkojaksoilla. Euriborkoron nimi ilmaisee ajan, jonka lainan korko pysyy muuttumattomana, esimerkiksi 12 kuukauden euriboriin sidotun lainan korko tarkistetaan 12 kuukauden välein. (Suomen Pankki 2016a.)

Euriborkorkojen lisäksi lasketaan niin sanottuja eurepokorkoja ja eoniakorkoa. Eurepo vastaa euriborkorkoja muilta osin, mutta lainoille on asetettu vakuus. Näin ollen eurepokorot ovat hieman euriborkorkoja matalampia, koska myös riski on matalampi. Vakuus voi olla esimerkiksi valtion joukkolainoja ja valtion velkasitoumuksia, jotka ovat yksinomaan jonkin euroalueen maan liikkeeseen laskemia. Euriborkorot ovat kuitenkin suuren yleisön kannalta huomattavasti merkittävämmät. Eonia (Euro Over-Night Index Average) on lyhyiden, yön yli-luottojen toteutunut painotettu keskikorko, joilla pankit tarjoutuvat lainaamaan vakuudettomasti rahaa toisilleen euromääräisillä rahamarkkinoilla. (Pohjola, M. 2010. s.103-104)

3.5 Porterin malli

Porterin viiden kilpailuvoiman malli (Michael Porter, 1979) liittyy koron muodostumiseen pankkien kautta. Vaikka Euroopan keskuspankki asettaa ohjauskoron ja euriborkorko lasketaan pankkien keskinäisillä lainamarkkinoilla, pankkien asiakaskohtainen marginaali ja talletuskorot muodostuvat yleisen korkotason lisäksi pankkien välisen korkokilpailun seurauksena. Pankkien marginaalit ovat suuressa roolissa alhaisen korkotason aikana, kun markkinakorot ovat painuneet lähelle nollaa. Siksi on tärkeää ymmärtää myös pankkien välisen kilpailun tuomat paineet marginaalien noston esteeksi. Kuviossa 6 on kuvattu Porterin viiden kilpailuvoiman mallia.

Kuvio 6. Porterin viiden kilpailuvoiman malli.

Porterin viiden kilpailuvoiman malli tuo esille viisi voimaa, jotka vaikuttavat yritysten väliseen kilpailuun toimialasta riippumatta. Nämä kilpailuvoimat ovat: kilpailu toimialan sisällä, korvaavien tuotteiden tuleminen markkinoille, uusien kilpailijoiden tuleminen markkinoille, asiakkaiden neuvotteluvoima sekä tavarantoimittajien neuvotteluvoima. Kuten luvussa 2 mainittiin, pankkien kilpailukeinot ovat samoja kuin yritystoiminnassa normaalisti, eli hinta, laatu ja tuotevalikoima. Näistä tällä hetkellä suurin este lainamarginaalien nostamiselle on hintakilpailu pankkien välillä. Porterin mallia on kuvattu tässä sen vuoksi, jotta talletuspankit ymmärrettäisiin tässä yhteydessä enemmän normaalia yritystoimintaa harjoittavina

yrityksinä, joiden täytyy voittaa asiakkaat puolelleen jollain kilpailukeinolla. Mallia ei analysoida sen suuremmin

4 Korkotason vaihtelut

Kuten edellisessä luvussa esitettiin, määräytyvät lyhyet korot pääsääntöisesti ohjauskoron mukaan. Jo muutamaa kuukautta pidemmissä koroissa odotukset tulevista ohjauskorkojen muutoksista sekä yleinen halukkuus ottaa lainaa ja säästää näkyvät selkeämmin.

Vielä pitempiaikaisten korkojen muodostumiseen vaikuttaa voimakkaasti muun muassa inflaatio-odotukset. Sijoittajat edellyttävät korkeampaa korkoa, jos inflaation uskotaan kiihtyvän. Jos inflaatio kiihtyy, se syö sijoittajien säästöjen ostovoimaa, kun taas velallinen hyötyy inflaation tuomasta rahan arvon heikentymisestä. Inflaatio-odotuksiin puolestaan vaikuttaa näkemys talouden kehityksestä, ja näin ollen talouden ylikuumeneminen nostaa usein hintatasoa ja päinvastoin. Nykyään tulee huomioida myös miten eri alueiden korkotasot vaikuttavat toisiinsa, sillä sijoitukset voi tänä päivänä siirtää helposti maasta toiseen. (Pörssisäätiö 2014. s. 6)

4.1 Suhdannevaihtelut ja korkotaso

Suhdannevaihtelut ovat lyhytaikaisia, muutaman vuoden pituisia vaihteluita kokonaistuotannon kasvuvauhdissa pitkän ajan keskimääräisen kasvuvauhdin molemmin puolin. Suhdannevaihtelut eivät tavallisesti ole säännöllisiä, vaan niiden voimakkuus ja taajuus voivat vaihdella paljonkin. Suhdannesykliissä on eri suhdannevaiheita, ja yhden suhdannesyklin pituus on keskimäärin neljästä viiteen vuotta. Suhdannevaihteluilla on eri osia ja niitä ovat noususuhdanne, korkeasuhdanne, laskusuhdanne, matalasuhdanne sekä lama. Noususuhdanteen aikana tuotannon kasvuvauhti on pitkän ajan keskimääräistä vauhtia nopeampi. Vaihetta, jona tuotannon taso on korkeimmillaan pitkän ajan keskimääräisen kasvun mukaiseen normaalitasoon nähden, kutsutaan korkeasuhdanteeksi. Laskukausi on kyseessä silloin, kun tuotanto kasvaa keskimääräistä hitaammin. Useissa maissa laskusuhdanne katsotaan alkaneeksi, jos bruttokansantuotteen määrä supistuu kahtena perättäisenä vuosineljänneksenä. Matalasuhdanne on suhdannevaiheen alhaisin taso, jonka kuлуessa laskusuhdanne kääntyy vähitellen nousuun. Lama tarkoittaa poikkeuksellisen syvää matalasuhdannetta, jonka aikana tuotannon taso on huomattavasti normaalia alempana. (Pekkarinen, J., Sutela, P. 2007. s. 199-200)

Suhdannevaihtelut syntyvät kokonaiskysyntään ja kokonaistarjontaan liittyvistä sokeista, jotka saavat kokonaistuotannon poikkeamaan pitkän ajan tasapainostaan. Suhdannesyklien aiheuttamia ilmiöitä voidaan lieventää suhdannepolitiikan eri keinoin. Näistä keskeisiä ovat finanssipolitiikka ja rahapolitiikka. Finanssipolitiikalla pyritään vaikuttamaan julkisen talouden tuloihin ja menoihin, ja rahapolitiikalla pankkien lainanantomahdollisuuksiin, kansantaloudessa liikkuvan rahan määrään sekä korkotasoon. Rahapolitiikka koostuu toimis-

ta, joilla keskuspankki säätelee rahan määrää taloudessa. Pankkijärjestelmän merkitys rahapolitiikan vaikutusketjussa on keskeinen, sillä valtaosa rahavarannosta on talletuksia. Järjestelmään kuuluvat keskuspankki ja talletuspankit. Tässä opinnäytetyössä keskitytään siihen, miten suhdannevaihteluita pyritään tasaamaan rahapolitiikan keinoin.

4.2 Rahapolitiikka euroalueella

Vuoden 1999 alusta euroalueella on ollut yhteinen rahapolitiikka, joten Suomella ei ole enää omaa rahapolitiikkaa, vaan rahapolitiikkaa euroalueella harjoittaa Euroopan keskuspankki EKP. EKP:n tehtävänä on ylläpitää hintavakautta euroalueella sekä suunnitella ja toteuttaa rahapolitiikkaa, joka edistää tämän tavoitteen toteutumista. Euroalueen rahapolitiittiset päätökset tekee EKP:n neuvosto. Neuvostoon kuuluvat kansallisten keskuspankkien pääjohtajat ja rahapolitiikan operatiivisesta johtamisesta vastaava EKP:n oma johtokunta.

Rahapolitiikan välineitä on kolmenlaisia. Keskuspankki voi käyttää näitä kaikkia rahapolitiikan harjoittamiseksi. Varsinaisen vaikutusväylän muodostavat keskuspankin omat, pankkien maksuvalmiuteen kohdistuvat toimet. Ensimmäinen rahapolitiikan väline ovat kassavarantomääräykset. Korottamalla pankkien kassavarantosuhdetta se kiristää niiden luotonantoa ja supistaa rahan määrää. Kassavarantosuhteen alentamisella on käänteinen vaikutus. Kassavarantomääräyksiä muutetaan melko harvoin, sillä ne eivät ole keskeinen rahapolitiikan väline. Rahapolitiikan toinen väline ovat avomarkkinaoperaatiot. Avomarkkinaoperaatiot ovat kauppaa, jota keskuspankki käy enimmäkseen lyhytaikaisilla rahoitusvaateilla. Pankeilla on taseissaan erilaisia rahoitussijoituksia, esimerkiksi valtion velkakirjoja. Ostaessaan näitä pankeilta keskuspankki vaihtaa ne seteleiksi, jotka pankit voivat lainata edelleen asiakkailleen. Mikäli yleisö ei pidä käteistä hallussaan, nämä lainat palautuvat ennen pitkää takaisin pankkijärjestelmään talletuksina ja luotonlaajennus lähtee käyntiin. Näin avomarkkinaostot kasvattavat rahan tarjontaa. Kun keskuspankki myy hallussaan olevia rahoitussijoituksia, se vastaavasti vähentää setelistön määrää pankeissa, ja rahan tarjonta pienenee. Rahapolitiikan kolmas ja nykyisin tärkein väline on keskuspankin ohjauskorko - pankeille tarjottavan lyhytaikaisen vakuudellisen luoton korko. Pankit tasaavat maksuvalmiuttaan rahamarkkinoilla: ne joilla on kassavaroista pulaa, lainaavat niiltä, joilla on ylimääräisiä reservejä. Vaihtoehtoisesti pankit voivat lainata rahaa keskuspankista. Ohjauskoron alentaminen lisää pankkien haluaman keskuspankkirahoituksen määrää ja nostaminen vastaavasti vähentää sitä. Keskuspankki rahoitus toimii rahamarkkinoilta hankittavan rahoituksen vaihtoehtona, joten ohjauskorko vaikuttaa markkinoilla määrääntyviin korkoihin. Ne muuttuvat samaan suuntaan kuin ohjauskorko. Ohjauskorko vaikuttaa rahan määrään pankkien luottopäätösten kautta. Kun ohjauskorko laskee, pankit

lisäävät luotonantoon yleisölle, sillä keskuspankkirahoitus on halpaa, mikäli siihen joudutaan turvautumaan. Näin rahan tarjonta markkinoilla kasvaa. Vastaavasti rahan tarjonta supistuu, kun ohjauskorko nousee. Silloin pankkien lainanotto keskuspankista ja rahamarkkinoilta kallistuu, joten pankit vähentävät luotonantoon yleisölle. (Pohjola, M. 2010. s. 185-187)

Rahapolitiikka on pitkällä aikavälillä neutraalia – se vaikuttaa vain hintatasoon, mutta ei kokonaistuotantoon eikä työllisyyteen. Lyhyellä aikavälillä tilanne on toinen, sillä hinnat ja palkat ovat kankeat. Pitkällä aikavälillä kansantalouden hintataso määräytyy kvantiteettiteorian mukaan rahan kysynnän ja tarjonnan tasapainosta. Korkokanta asettuu rahoitusmarkkinoilla rahoituksen kysynnän ja tarjonnan tasapainottavalle tasolle. Kokonaistuotanto määräytyy kansantalouden tuotantofunktiosta tuotannontekijöiden määrien ja teknologian tason mukaan, ja tuotanto kasvaa kasvuteorian kuvaamalla tavalla. Lyhyellä aikavälillä kansantalouden hintataso ei voi asettua rahan kysynnän ja tarjonnan perusteella. John Maynard Keynes esitti, että tässä tilanteessa rahan kysyntä ja tarjonta määräävät korkokannan hintatason sijaan. Hän hylkäsi kvantiteettiteorian ja korvasi sen likviditeetti-preferenssiteorialla. Kotitaloudet ja yritykset kysyvät rahaa taloustoimensa maksamiseen, mutta myös korkokanta vaikuttaa niiden halukkuuteen pitää varallisuuttaan likvidissä muodossa – mitä korkeampi on korko, sitä suurempi on rahan vaihtoehtoiskustannus. (Pohjola, M. 2010. s. 205-208)

4.3 Finanssi- ja eurokriisien vaikutukset korkotasoon

Vuonna 2007 Yhdysvalloista alkanutta finanssikriisiä seurasi keväällä 2010 kärjistynyt euroalueen velkakriisi (eurokriisi). Nämä kriisit ovat aiheuttaneet poikkeustoimia euroalueen finanssipolitiikassa.

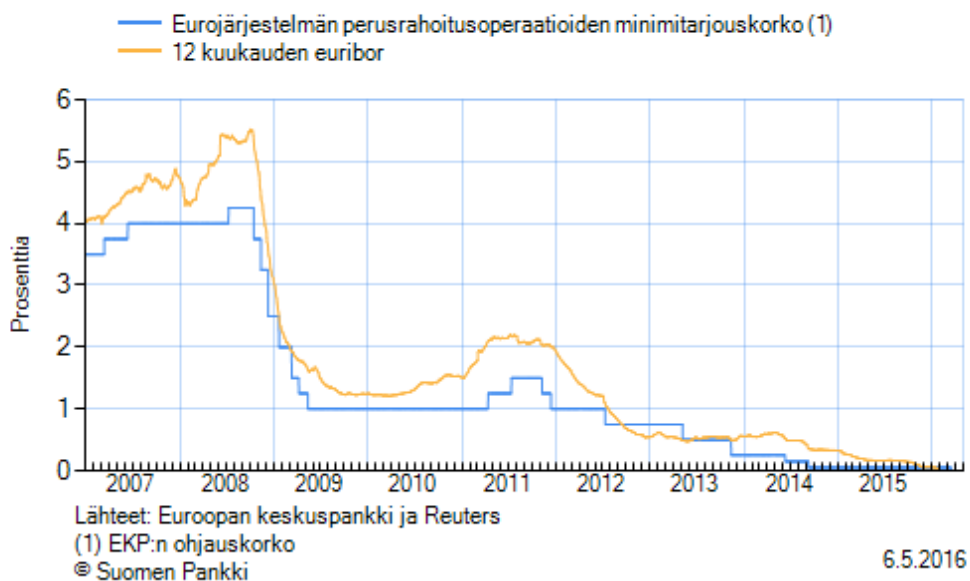
Rahoitusmarkkinoiden häiriötilan muututtua syksyllä 2008 finanssikriisiksi Euroopan keskuspankki EKP alkoi nopeassa tahdissa alentaa ohjauskorkojaan monien muiden keskuspankkien tavoin. Kun EKP:n keskeisin ohjauskorko – perusrahoitusoperaatioiden minimitarjouskorko – oli vielä vuoden 2008 syyskuussa 4,25 %, keväeseen 2009 mennessä korko oli laskettu 1 prosenttiin. Samaan aikaan EKP teki merkittäviä muutoksia likviditeettipolitiikkaansa. Lokakuussa 2008 perusrahoitusoperaatioissa siirryttiin kiinteän koron ja täyden allokaation järjestelmään, jolloin pankit kykenivät ottamaan keskuspankista lyhytaikaista luottoa haluamansa määrän vakuuksia vastaan. Toukokuussa 2009 EKP:n neuvosto päätti, että pankeille annetaan kolmena eri ajankohtana mahdollisuus ottaa keskuspankista haluamansa määrän 12 kuukauden pituista vakuudellista luottoa. Pankit käyttivätkin

tätä hyväkseen ja ottivat keskuspankista runsaasti likviditeettiä, minkä seurauksena lyhyimmät markkinakorot painuivat alle ohjauskoron, lähelle nollaa.

Näin matala korkotaso on hyvin poikkeuksellinen. Kaiken kaikkiaan euroalueen rahamarkkinakorot alentuivat noin 4 prosenttiyksiköllä lyhyen ajan sisällä. Kuten aiemmin on todettu rahamarkkinakorkojen lasku välittyi Suomessa nopeasti pankkien luottokorkoihin, sillä valtaosa kotitalouksien ja yritysten luotoista on sidottu lyhytaikaisiin viitekorkoihin kuten 3 tai 12 kuukauden euriborkorkoihin tai niitä läheisesti seuraaviin pankkien omiin prime-korkoihin. Erityisesti uusien asuntolainojen keskikorot alenivat Suomessa huomattavasti enemmän kuin monissa muissa euroalueen maissa, joissa viitekorkoina käytetään yleisesti pidempiä, usein 5–10 vuoden markkinakorkoja. (Suomen Pankki 2011.)

Oheisessa Suomen Pankin kuviossa (kuvio 7) näkyy hyvin selkeästi finanssikriisin vaikutus markkinakorkoihin. Vuosien 2008-2009 aikana Euroopan keskuspankki laski ohjauskorkoaan 4,25 prosentista 1 prosenttiin.

Euroopan keskuspankin ohjauskorko ja 12 kuukauden euribor

Kuvio 7. EKP:n ohjauskorko ja 12 kuukauden euribor.

Euroopan keskuspankin ohjauskoron laskusta aiheutui myös 12 kuukauden euriborin nopea lasku – euriborit seurailevat hyvin tiiviisti ohjauskoron muutoksia.

4.4 EKP:n rahapolitiikan vaikutukset

Euroopan keskuspankki on joutunut turvautumaan epätavallisiin rahapolitiikan välineisiin finanssikriisiin ja Euroopan velkakriisiin seurauksena. Euroopan keskuspankin elvyttävällä rahapolitiikalla on ollut suuri vaikutus Suomessa toimiviin pankkeihin korkotason madaltumisen kautta.

EKP:n toimet rahapolitiikan keventämiseksi ovat olleet voimakkaita. Keskuspankit joutuivat kehittämään uusia epätavanomaisia välineitä, joilla keventää rahapolitiikkaa. Näitä ovat poikkeuksellisen suuret arvopaperiostot, juoksuajaltaan erittäin pitkäkestoiset luottooperaatiot, pankkien omaisuuserien aiempaa laajempi hyväksyntä keskuspankkirahoituksen vakuudeksi ja rahapolitiikan ennakoiva viestintä sekä siihen kiinteästi liittyvän keveään politiikkaan sitoutumisen aktiivinen käyttö. Useimmille epätavanomaisiksi kutsutuille rahapolitiikan toimille on yhteistä siirtyminen lyhyiden korkojen ohjauksesta pidempien korkojen ohjaukseen. Normaalitilanteessa keskuspankki ohjaa markkinoilla vallitsevan lyhyen koron tason asettamallaan ohjauskorolla. Pidemmät korot taas ovat normaalisti muodostuneet erilaisten riskipreemioiden ja ohjauskoron tulevien odotusarvojen summana. Kun lyhyitä korkoja ei voitu enää laskea, rahapoliittista kevennystä voidaan joko vaikuttamalla lyhyitä korkoja koskeviin odotuksiin tai alkamalla käydä kauppaa suoraan pittempi maturiteettisilla arvopapereilla. Koska pankkien asema rahoituksen välityksessä on euroalueella merkittävä, keskeisimpänä toimena on ollut keskuspankin luottooperaatioiden juoksuajan pidentäminen ja luottojen vakuuksina käytettävien arvopapereiden kriteerien lieventäminen.

Euroopan komission ja IMF:n sopeutusohjelmilla sekä eurovaltioiden takaamalla rahoitusjärjestelyillä on ollut keskeinen asema euromaiden kriisien ratkaisemisessa. Velkakriisin akuuteimmassa vaiheessa kesällä 2012 markkinat kyseenalaistivat koko eurojärjestelmän kestävyuden. Silloin EKP:n neuvosto käynnisti rahapoliittisten suorien kauppajohjelman. Ohjelman tavoite oli ehkäistä haitat, joita euron pysyvyyteen liittyvät riskipreemiot aiheuttivat yhteisen rahapolitiikan toimintamahdollisuuksien kannalta. Kriisimaiden toimet, euromaiden myöntämä rahoitustuki ja EKP:n rahapoliittisten suorien kauppajohjelma onnistuivat pienentämään huomattavasti euroalueen rahoitusolojen eriytyneisyyttä. Lisäksi eurojärjestelmän pankeille suuntaamat pitkät rahoitusoperaatiot, pankkijärjestelmän vakautustoimet ja ennakoiva viestintä toimivat ja kaikkien näiden edellä mainittujen toimien vaikutuksesta rahoitusolot vakiintuivat ja euroalueen pitkät korot laskivat erittäin matalalle tasolle. Näistä toimista huolimatta euroalueen talouskehitys ei ole vahvistunut Euroopan keskuspankin toivomalla tavalla. (Suomen Pankki 2015)

5 Tulokset

Edellisissä luvuissa on käsitelty opinnäytetyön teoria- ja asiapohjaa. Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön tutkimusosan toteutusta sekä esitetään tutkimustulokset. Tutkimusote on kvantitatiivinen ja tutkimusmenetelmänä on käytetty tilastoanalyysin menetelmiä. Opinnäytetyössä saatuja tutkimustuloksia havainnollistetaan kuvioiden ja kaavioiden avulla.

Pankkien ansaintalogiikkaa tarkastellaan pääasiallisesti korkokatteen kautta. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan Suomessa toimivia talletuspankkeja ja aikavälille 2007-2015. Työ pyrittiin rajaamaan niin, että se koskee varsinaista pankkiliiketoimintaa. Päättökäytännön tavoitteena on selvittää alhaisen korkotason vaikutuksia talletuspankkien peruspankkitoiminnan tuloksenmuodostukseen. Päättökäytännön lisäksi määritellään kolme täsmentävää alatavoitetta:

1. Miten pankkien korkokate on muuttunut tarkastelujakson aikana
2. Onko viitekorkojen muutoksilla suoraa vaikutusta pankkien korkokatteen muutoksiin
3. Miten korkokate on muuttunut suhteessa muihin pankkiliiketoiminnan tuottoihin

Esitettyihin alatavoitteisiin vastaamalla pyritään vastaamaan päättökäytännön tavoitteeseen.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusotteeksi valittiin kvantitatiivinen ote, sillä se sopi tutkimuksen tarkoitukseen paremmin. Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen avulla voidaan selvittää lukumääriin ja prosentiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Tutkimustuloksia kuvataan numeeristen suureiden avulla ja tuloksia voidaan havainnollistaa esimerkiksi kuvioin. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineisto voidaan hankkia muun muassa erilaisista rekistereistä, tilastoista tai tietokannoista. Kvantitatiivinen ote sopii, kun selvitetään asioiden välisiä riippuvuuksia ja tutkittavassa ilmiössä tapahtuneita muutoksia. (Heikkilä 2010, 16-18)

Tutkimuksessa käytetyt talletuspankkien tuloslaskelmista löytyvät tiedot kerättiin Tilastokeskuksen tuottamasta kotimaisten talletuspankkien tilinpäätöstilastoista vuosilta 2007-2015. Suomen Pankin tilastoista kerättiin tiedot korkojen muutoksista ja lainakannan muu-

toksista. Analysointimenetelmänä käytettiin riippuvuuksien tutkimiseen korrelaatiokerrointa. Tutkimustulosten analysoinnissa käytettiin taulukkolaskentaohjelma Microsoft Exceliä.

Ennen korrelaatiokertoimen laskemista muodostettiin halutuille muuttujille hajontakaavio. Korrelaatiokerroin on tunnusluku suoraviivaisen riippuvuuden voimakkuudelle. Excel-taulukkolaskentaohjelmalla korrelaatio laskettiin funktiolla KORRELAATIO. Funktion ensimmäiseksi argumentiksi annettiin viittaus ensimmäisen muuttujan arvoihin ja toiseksi argumentiksi viittaus toisen muuttujan arvoihin. Korrelaatiokertoimen arvo voi olla mitä tahansa -1 ja +1 väliltä. Lähellä nollaa olevat kertoimet liittyvät tilanteisiin, joissa ei ole suoraviivaista riippuvuutta. Lähellä +1 olevat kertoimet viittaavat positiiviseen riippuvuuteen. Tämä tarkoittaa nousevaa pisteparvea hajontakaaviossa. Lähellä -1 olevat kertoimet viittaavat negatiiviseen riippuvuuteen. Negatiivisesta riippuvuudesta muodostuu laskeva pisteparvi hajontakaavioon. Korrelaation tilastollista merkitsevyyttä arvioitiin laskemalla p-arvo. (Aki Taanila 2015.) P-arvot on ilmaistu hajontakaavioiden yhteydessä (liite 2).

5.2 Tiedonkeruumenetelmät ja tietojen vertailtavuus

Tiedot talletuspankkien tulos- ja taselaskelmista kerättiin Tilastokeskuksen internet-sivuilta. Tiedot kerättiin Tilastokeskuksesta niiden luotettavuuden ja vertailtavuuden vuoksi. Luottolaitosten tilinpäätöstilaston tiedonkeruun määrittelyvaiheessa on huomioitu muun muassa Euroopan kansantalouden tilinpitoasetuksen, niin kutsutun FISIM-asetuksen, neljännesvuosittaisen rahoitustilinpidon, alueellisen panos-tuotoksen sekä EU:n rakennetilat-asetuksen luottolaitosliitteineen edellyttämät tiedot. Käytetty tilinpäätöskäava perustuu valtiovarainministeriön asetukseen luottolaitoksen ja sijoituspalveluyrityksen tilinpäätöksestä sekä Finanssivalvonnan em. asetusta täydentävään määräykseen. Tiedot kerää Finanssivalvonta kaikilta Suomessa toimivilta pankeilta sekä muilta luottolaitoksilta mukaan lukien Suomessa toimivat ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit. Liitetietojen osalta tiedonkeruun määrittelee Tilastokeskus. Tiedonantovelvollisuus perustuu tilastolakiin (280/2004/14§) sekä Finanssivalvonnan määräykseen ja valtiovarainministeriön asetukseen. Osa kerättävistä tiedoista toimii Finanssivalvonnan valvontatoimen pohjana. Tilastokeskuksen ilmoituksen mukaan tilaston laatu on hyvä ja se perustuu luottolaitosten kirjanpitoon. Tilinpäätöstiedot on kerätty kokonaistutkimuksena suorana tiedonkeruuna kaikilta Suomessa toimivilta pankeilta sekä muilta luottolaitoksilta mukaan lukien ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit Suomessa. Aineiston tietosisältö muuttui vuoden 2014 alussa Finanssivalvonnan FINREP-raportoinnin myötä. Tästä johtuen aikasarjat osin katkeavat eivätkä tiedot ole täysi vertailukelpoisia aiempiin vuosiin verrattuna. Ennen vuotta 2014 yhtenäisellä tilinpäätöskäavalla tuotetut tiedot on saatavilla vuosista 2005-2013 ja 1995-2004. Tilastokeskuksen tuottama Luottolaitosten tilinpäätökset-tilasto on tuotettu vallitse-

van tilinpäätösstandardin mukaisesti ja on vertailukelpoinen muihin luottolaitosten tilinpäätöstietoihin nähden. (Tilastokeskus 2015)

Tiedot lainakannoista ja koroista kerättiin Suomen Pankin tilastoista. Suomen Pankki kerää luottolaitoksilta tilastotietoja, joilla katetaan Euroopan keskuspankin vaatimat sekä kansalliset tase- ja korkotiedot, tiedot maksutasetilastoa ja rahoitustilinpitoa varten sekä Kansainvälisen järjestelypankin (BIS) vaatimat pankkitilastot. Tietoja voidaan EKP:n asetuksen mukaisesti käyttää myös muihin kuin tilastotarkoituksiin. Rahalaitoksilta kerätään tietoja, joita tarvitaan Euroopan keskuspankkijärjestelmän (EKPJ) tehtävien hoitamiseen, kansainvälisten järjestöjen tilastovaatimusten täyttämiseen ja kansallisiin tarpeisiin, sekä yhteisen valvontamekanismin ja yhteisen kriisinhallintamekanismin tehtävien hoitamiseen. Tiedonkeruu perustuu Euroopan keskuspankin (EKP) tasetilastoasetukseen (EKP/2013/33, muutettu EKP/2014/51), EKP:n korkotilastoasetukseen (EKP/2013/34, muutettu EKP/2014/30) sekä EKP:n asetukseen arvopaperien omistusta koskevista tilastoista (EKP/2012/24, muutettu EKP/2015/18). Lisäksi rahalaitosten tiedonkeruuta ohjaavat Kansainvälisen järjestelypankin (BIS) suuntaviivat maaliskuulta 2013. Rahalaitoksia ovat Suomen Pankki, talletuspankit, muut luottolaitokset ja rahamarkkinarahastot. Suomen Pankki vastaa Euroopan keskuspankin neuvostossa määriteltyjen Suomea koskevien rahalaitos-, rahoitus- ja maksutasetilastojen tuottamisesta. (Suomen Pankki 2016.)

5.3 Korkokatteiden muutokset tarkastelujakson aikana

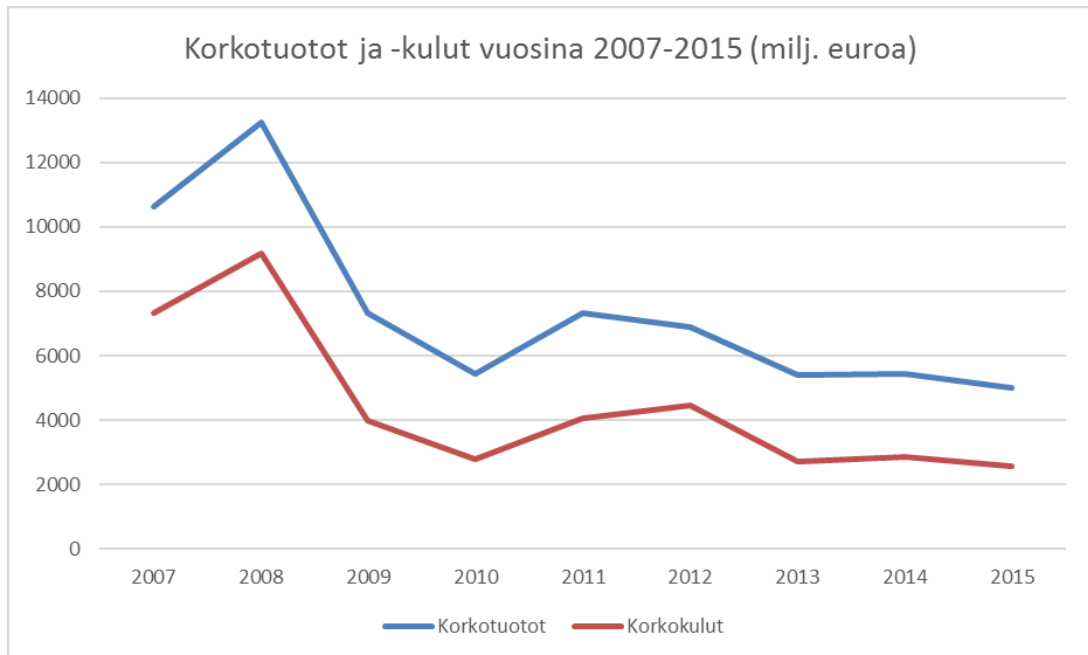
Tässä kappaleessa tarkastellaan pankkien korkokatteiden muutoksia vuosina 2007-2015. Ensin Tilastokeskuksen Luottolaitosten tilinpäätös-tilastoista selvitettiin korkokatteiden määrä tarkastelujakson aikana, tätä havainnollistetaan seuraavassa kuviossa (Kuvio 8).

Kuvio 8. Kotimaisten talletuspankkien korkokate vuosina 2007-2015.

Vuonna 2007 korkokate oli 3,33 miljardia euroa ja vuoteen 2008 korkokate nousi 23,17 % 4,1 miljardiin euroon. Vuonna 2009 korkokate laski 3,36 miljardiin euroon (-18,5 %) ja lasku jatkui edelleen vuonna 2010, jolloin korkokate oli 2,68 miljardia euroa. Korkokate nousi vuonna 2011 ollen 3,32 miljardia euroa, mutta lähti taas laskuun vuonna 2012 (2,46 mrd euroa). Pankkien korkokate kasvoi vuonna 2013 edellisvuoteen verrattuna 10,46 % ollen 2,72 miljardia euroa. Vuonna 2014 korkokate laski 2,58 miljardiin euroon, ja jatkoi laskuaan vuonna 2015, jolloin kotimaisten talletuspankkien korkokate oli enää 2,41 miljardia euroa.

Korkokate muodostuu korkotuottojen ja korkokulujen erotuksesta. Seuraavaksi tarkasteltiin korkotuottojen ja korkokulujen muutoksia vuosina 2007-2015 (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Korkotuotot ja -kulut vuosina 2007-2015.

Korkotuottojen ja korkokulujen kuvaajat ovat lähes yhtenevät, kuten oletus olikin. Vuonna 2007 korkotuotot olivat 10,64 miljardia euroa ja korkokulut 7,33 miljardia euroa. Vuonna 2008 sekä tuotot (13,24 mrd. euroa) että kulut (9,17 mrd. euroa) nousivat. Korkotuottojen ja -kulujen määrä putosi vuonna 2009 7,32 miljardiin (tuotot) ja 3,98 miljardiin (kulut) euroon. Korkokulut pienenevät tuolloin edellisvuodesta 56,5 % ja korkotuotot 44,7 %. Lasku jatkui vuonna 2010, jolloin korkotuotot olivat 5,45 miljardia euroa ja korkokulut 2,79 miljardia euroa. Vuonna 2011 korkotuotot olivat 7,34 miljardia ja korkokulut 4,04 miljardia euroa. Nousua edellisvuoteen tuotoissa oli 34,7 % ja kuluissa 44,6 %. Vuonna 2012 tuotot laskivat 6,88 miljardiin, mutta korkokulut sen sijaan nousivat 4,45 miljardiin euroon. Tämä oli ainoa vuosi tarkastelujakson aikana, kun tuotot laskivat, mutta kulut nousivat. Sekä korkotuotot että -kulut laskivat vuonna 2013 laskien 5,39 miljardiin (tuotot) ja 2,7 miljardiin (kulut). Vuonna 2014 korkotuotot olivat 5,45 miljardia euroa ja korkokulut 2,87 miljardia euroa. Vuonna 2015 korkotuotot laskivat 4,99 miljardiin euroon ja korkokulut 2,58 miljardiin euroon. Aikasarjan alun (2007) ja lopun (2015) tilanteita vertailtiin muutosprosentteina. Muutosprosentti korkotuottojen osalta oli -53 % eli vuodesta 2007 vuoteen 2015 korkotuotot ovat pudonneet yli puolella. Korkokulut ovat laskeneet vielä enemmän – 64,7 %. Tutkimuksessa verrattiin myös vuoden 2008 ja vuoden 2015 lukuja, sillä vuonna 2008 korkotuotot sekä -kulut olivat tarkastelujaksolla korkeimmillaan. Vuodesta 2008 vuoteen 2015 korkotuotot laskivat 62,3 % ja korkokulut 71,8 %. Korkokulut ovat siis laskeneet enemmän kuin korkotuotot.

Korkotuottojen ja korkokulujen välistä yhteyttä kuvaamaan laskettiin korrelaatiokerroin. Korrelaatiokertoimeksi saatiin 0,9936. Tämä kertoo, että korkotuottojen ja korkokulujen

välillä vallitsee positiivinen korrelaatio, eli pääsääntöisesti korkotuottojen laskiessa, myös korkokulut laskevat.

5.4 Viitekorkojen muutosten vaikutus korkokatteeseen

Viitekorkojen muutosten vaikutusta korkokatteeseen tutkittiin tarkastelemalla korkokatteen ja 12 kuukauden euriborin muutosten välistä yhteyttä. Viitekoroksi valikoitui 12 kuukauden euribor, sillä se on yleisin asuntolainoissa käytetty viitekorko. Pankkien korkokatteen ja 12 kuukauden euribor-koron muutoksia kuvataan alla. (Kuvio 10.)

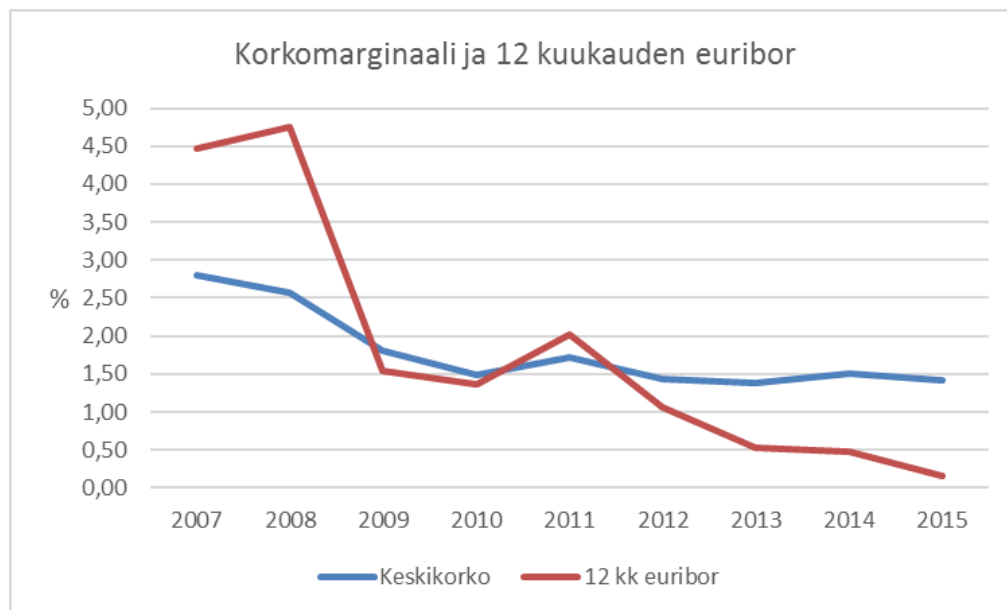
Kuvio 10. Pankkien korkokate ja 12 kuukauden euribor vuosina 2007-2015.

Kuviosta 10 voidaan huomata, että korkokatteen ja 12 kuukauden euriborin vuosimuutokset ovat samansuuntaisia. Kunakin vuonna käytetty euriborin arvo on laskettu keskiarvona kuukausittain noteeratusta arvosta. Kuviosta voidaan huomata, että korkokate ja euribor tekevät pääosin samansuuntaista liikettä – kun euribor laskee, on korkokatekin heikentynyt. Vain vuonna 2013 tämä ei toteutunut. Tarkastelujakson alussa vuonna 2007 korkokate oli 3,3 miljardia euroa ja 12 kuukauden euriborin vuoden keskiarvo 4,47 %. Molemmat muuttujat nousivat vuonna 2008 12 kuukauden euriborin keskiarvo oli 4,74 % ja korkokate 4,1 miljardia euroa. Vuodesta 2008 vuoteen 2009 12 kuukauden euribor laski 4,74 prosentista 1,55 prosenttiin. Korkokate putosi vuonna 2009 3,36 miljardiin euroon. Korkokatteen osalta suurempi lasku tapahtui vuonna 2010, jolloin korkokate laski 2,68 miljardiin euroon. 12 kuukauden euribor laski 1,36 prosenttiin. Vuonna 2012 sekä korkokate (2,46 mrd. euroa) että euribor (1,06 %) laskivat. Euribor laski edelleen vuonna 2013 pudoten

0,54 prosenttiin. Korkokate kasvoi edellisvuodesta 2,72 miljardiin euroon. Vuonna 2014 korkokate oli 2,57 miljardia euroa ja 12 kuukauden euribor 0,47 %. Tarkastelujakson viimeisenä vuonna 2015 euribor putosi jo 0,16 prosenttiin ja korkokate 2,41 miljardiin euroon.

Korkokatteen ja 12 kuukauden euriborin muutosten välistä yhteyttä arvioitiin tarkemmin korrelaatiokertoimen ja hajontakuvion avulla. Hajontakuvion perusteella muuttujien välillä pääteltiin olevan lineaarista riippuvuutta ja näin ollen laskettiin korrelaatiokerroin Excel- taulukkolaskentaohjelman avulla. Korrelaatiokertoimeksi saatiin 0,8571. Tämä tarkoittaa, että korkokatteen ja 12 kuukauden euriborin välillä voidaan olettaa olevan positiivista korrelaatiota.

Suomessa pankkien varainhankinnasta suurin osa on yleisön talletuksia. Siksi tarkastellaan talletuspankkien korkomarginaaleja vuosina 2007-2015 (Kuvio 11). Korkomarginaali kertoo anto- ja ottolainauskannan korkojen välisen erotuksen ja se on laskettu kaavalla lainojen keskiporko – talletusten keskiporko.

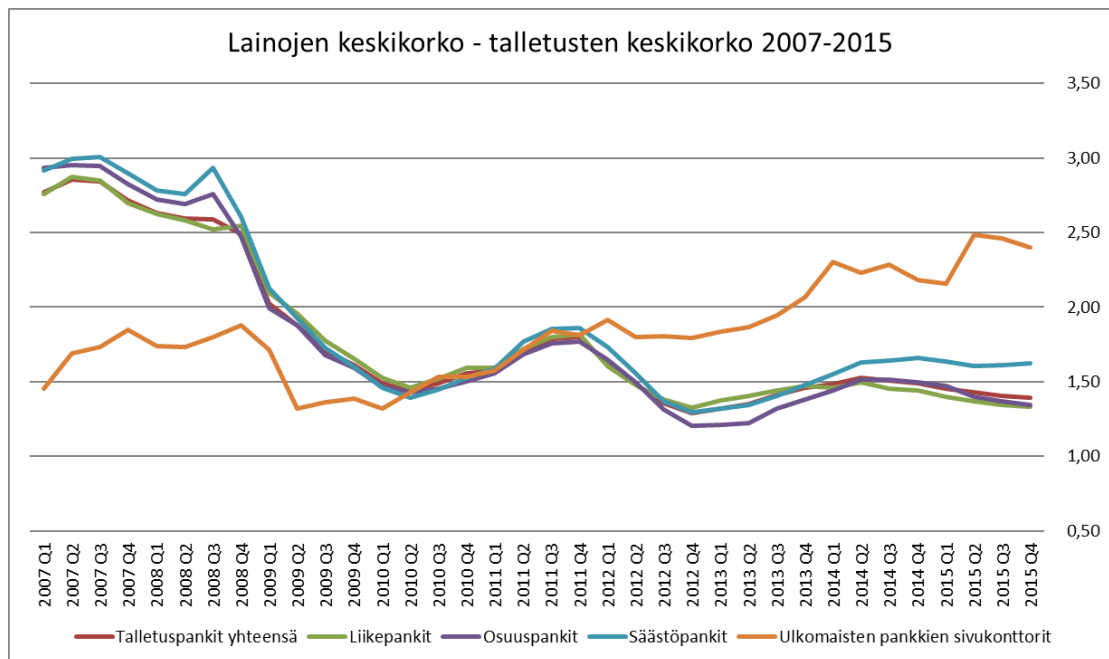

Kuvio 11. Talletuspankkien korkomarginaali ja 12 kuukauden euribor vuosina 2007-2015.

Kuviosta voidaan huomata, että pankkien korkomarginaali on laskenut tarkastelujaksolla lähes 3 prosentista alle 1,5 prosenttiin. 12 kuukauden euriborin yhteydestä korkomarginaalin laskun arvioimiseksi muodostettiin hajontakaavio (liite 2). Hajontakaavion perusteella voitiin arvioida muuttujien välillä olevan lineaarista riippuvuutta ja tarkemman kuvan saamiseksi laskettiin muuttujien välinen korrelaatiokerroin. Korrelaatiokertoimeksi saatiin 0,9657, joka kertoo positiivisesta korrelaatiosta. Hajontakaavion ja korrelaatiokertoimen

perusteella talletuspankkien korkomarginaalilla ja 12 kuukauden euribor-korolla näyttäisi olevan riippuvuussuhde siinä määrin, että kun 12 kuukauden euribor laskee, myös pankkien korkomarginaali kaventuu.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 12) erotellaan kaikkien talletuspankkien korkomarginaali pankkiryhmittäin ja vuosineljänneksittäin.

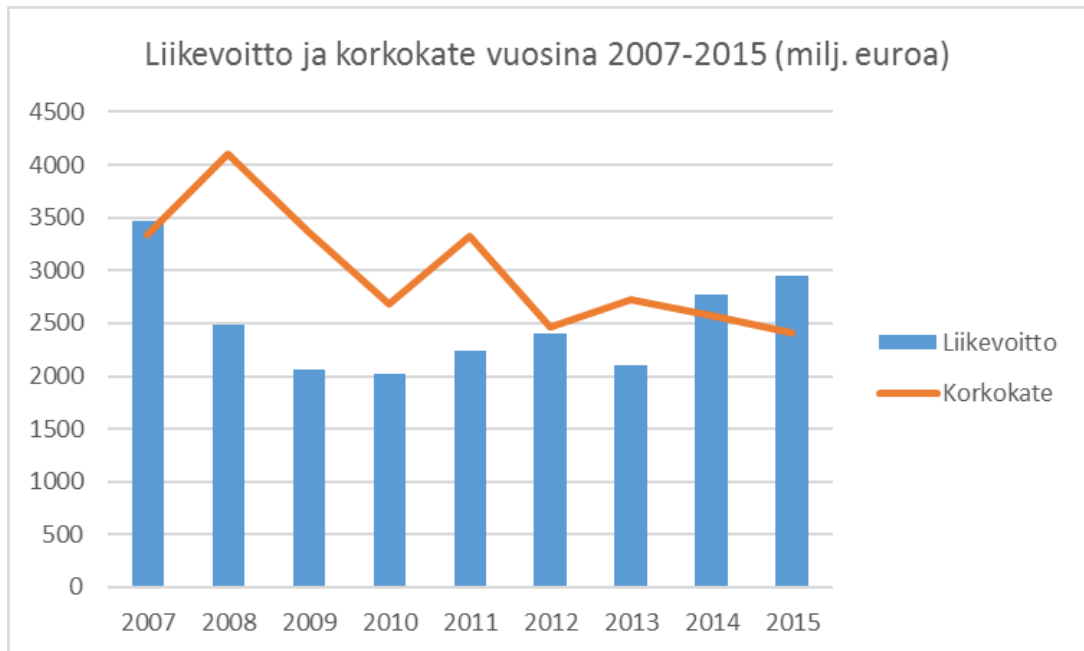

Kuvio 12. Talletuspankkien korkomarginaalit pankkiryhmittäin vuosina 2007-2015.

Kuvio 12 havainnollistaa hyvin, kuinka talletuspankkien korkomarginaalit ovat laskeneet vuodesta 2007 vuoteen 2015. Kaikkien muiden pankkiryhmien korkomarginaali on kaventunut lähes 3 prosentista noin 1,5 prosenttiin, paitsi ulkomaisten pankkien sivukonttorien. Ulkomaisten pankkien sivukonttorien korkomarginaali on päinvastoin noussut noin 1,5 prosentista lähes 2,5 prosenttiin.

5.5 Korkokatteen muutokset suhteessa pankkien muihin tuottoihin

Tässä luvussa käsitellään korkokatteen muutoksia suhteessa pankkien muihin tuottoihin. Ensin tarkastellaan pankkien liikevoittoa ja korkokatetta (kuvio 13).

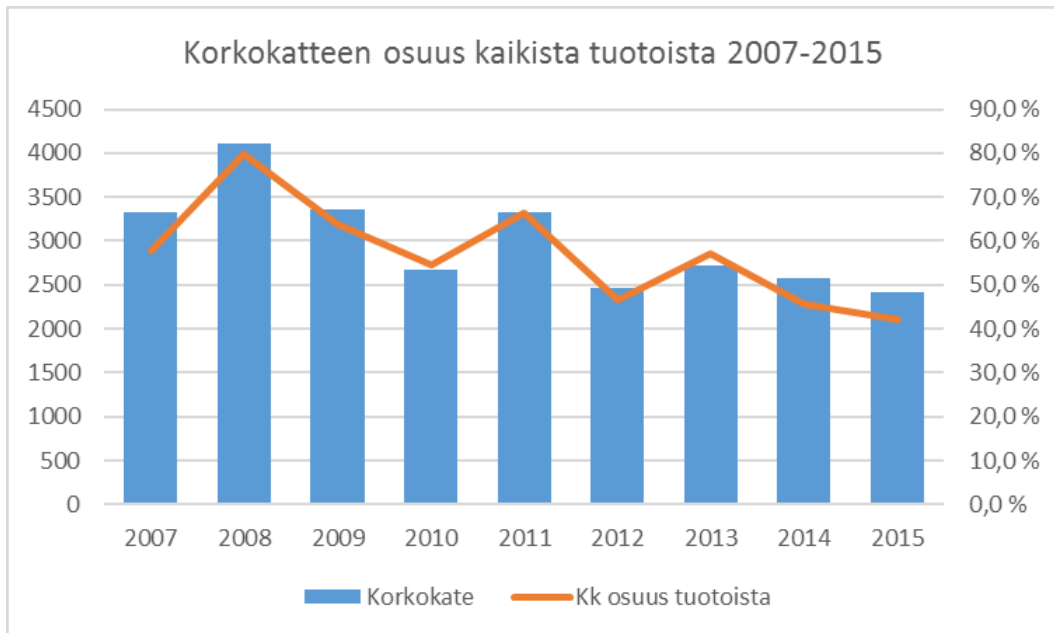

Kuvio 13. Liikevoitto ja korkokate vuosina 2007-2015.

Pankkien liikevoitolla ei näyttänyt olevan samanlaista laskevaa trendiä kuin korkokatteella. Pankkien liikevoitto oli vuonna 2007 3,46 miljardia euroa. Vuonna 2008 liikevoitto laski 2,48 miljardiin euroon. Liikevoitto laski edelleen vuosina 2009 (2,05 mrd. euroa) ja 2010 (2,02 mrd. euroa). Vuonna 2011 liikevoitto oli 2,23 miljardia ja vuonna 2012 2,40 miljardia euroa. Liikevoitto laski edellisvuodesta vuonna 2013 ollen 2,10 miljardia euroa, kun taas vuonna 2014 liikevoitto nousi 2,77 miljardiin euroon. Vuonna 2015 pankkien liikevoitto oli paras sitten vuoden 2007 ollen 2,94 miljardia euroa. Korkokate sitä vastoin oli alimmillaan vuonna 2015.

Pankkien liikevoiton ja korkokatteen välistä yhteyttä selvitettiin hajontakaavion avulla. Hajontakaavion (liite 2) mukaan näillä kahdella muuttujalla ei näyttänyt olevan lineaarista yhteyttä, joten korrelaatiokerrointa ei laskettu.

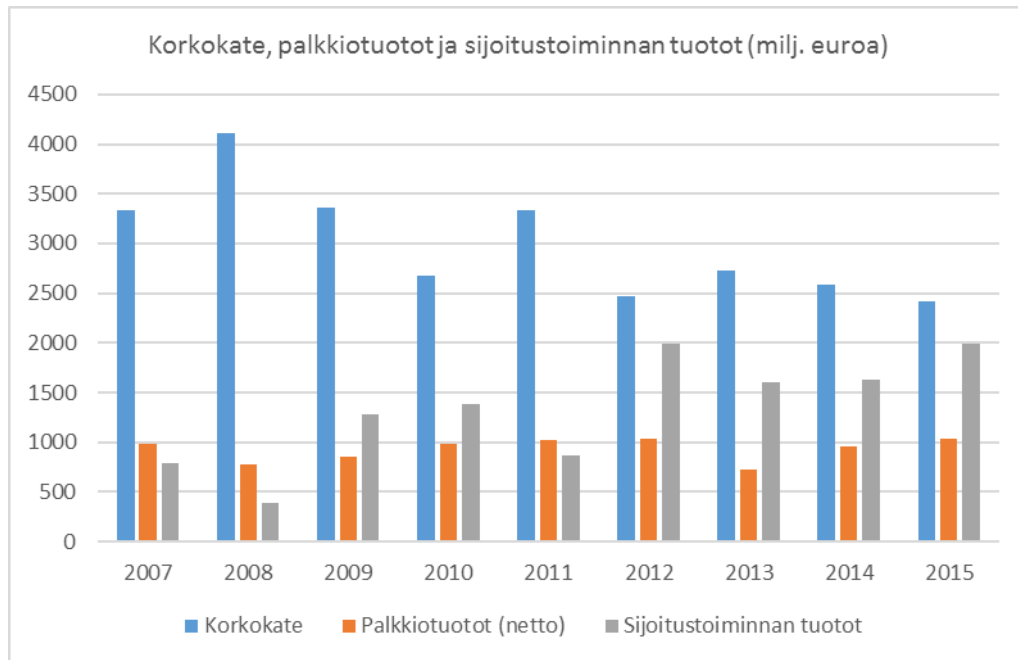
Seuraavaksi tarkasteltiin korkokatteen osuutta kaikista tuotoista (kuvio 14).

Kuvio 14. Korkokatteen osuus kaikista tuotoista vuosina 2007-2015.

Korkokatteen osuus tuotoista ilmentää sitä, kuinka suuri osa pankkien tuotoista tulee korkokatteesta. Vuonna 2007 korkokatteen osuus kaikista tuotoista oli 57,8 %, vuonna 2008 79,7 %, vuonna 2009 63,9 % ja vuonna 2010 54,6 %. Korkokatteen osuus kaikista tuotoista nousi vuonna 2011 66,4 prosenttiin, mutta laski vuonna 2012 46,7 prosenttiin. Vuonna 2013 osuus tuotoista oli 57 %, vuonna 2014 45,7 % ja vuonna 2015 enää 42,3 %.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 15) tarkastellaan korkokatteen suhdetta pankkien muihin tuottoihin. Pankkien suurimpia muita tuottoeriä ovat palkkiotuotot sekä sijoitustoiminnan tuotot.

Kuvio 15. Korkokate, palkkiotuotot ja sijoitustoiminnan tuotot vuosina 2007-2015.

Vuonna 2007 korkokate oli 3,33 miljardia euroa, kun palkkiotuotot oli 0,98 miljardia ja sijoitustoiminnan tuotot 0,79 miljardia euroa. Seuraavana vuonna 2008 korkokate nousi 4,10 miljardiin euroon, palkkiotuotot (0,77 mrd. euroa) ja sijoitustoiminnan tuotot (0,38 mrd. euroa) laskivat. Korkokate (3,36 mrd. euroa) laski vuonna 2009, mutta sekä palkkiotuotot (0,85 mrd. euroa) että sijoitustoiminnan tuotot (1,28 mrd. euroa) nousivat. Palkkiotuotot (0,97 mrd euroa) ja sijoitustoiminnan tuotot (1,38 mrd. euroa) jatkoivat kasvua vuonna 2010, samalla kun korkokate laski 2,68 miljardiin euroon. Vuonna 2011 korkokate kasvoi 3,32 miljardiin euroon. Palkkiotuotot laskivat 1,02 miljardiin euroon ja sijoitustoiminnan tuotot 0,86 miljardiin euroon vuonna 2011. Vuonna 2012 korkokate laski (2,46 mrd. euroa), palkkiotuotot (1,02 mrd euroa) pysyivät samalla tasolla kuin vuotta aiemmin ja sijoitustoiminnan tuotot (1,98 mrd. euroa) nousivat edellisvuodesta huomattavasti. Vuonna 2013 korkokate nousi 2,72 miljardiin euroon, palkkiotuotot laskivat 0,72 miljardiin ja sijoitus toiminnan tuotot laskivat 1,59 miljardiin euroon. Korkokate jatkoi laskuaan vuosina 2014 (2,57 mrd. euroa) ja 2015 (2,41 mrd. euroa). Sekä palkkiotuotot että sijoitustoiminnan tuotot nousivat tarkastelujakson kahtena viimeisenä vuotena. Palkkiotuotot olivat vuonna 2014 0,95 miljardia euroa ja vuonna 2015 1,03 miljardia euroa. Sijoitustoiminnan tuotot olivat vuonna 2014 1,63 miljardia euroa ja vuonna 2015 1,98 miljardia euroa.

Korkokatteen ja palkkiotuottojen muutosten vertailun tueksi muodostettiin hajontakaavio näiden kahden muuttujan välille. Hajontakaavio (liite 2) perusteella korkokatteella ja palkkiotuotoilla ei nähty olevan lineaarista yhteyttä, joten korrelaatiokerrointa ei laskettu. Sama tehtiin vertailtaessa korkokatteen ja sijoitustoiminnan tuottojen muutosten yhteyttä. Hajontakaaviosta (liite 2) havaittiin, että muuttujien välillä näyttäisi olevan negatiivista kor-

relaatiota, joten muuttujille laskettiin korrelaatiokerroin Excel-taulukkolaskentaohjelman avulla. Korrelaatiokertoimeksi saatiin -0,9425, joka kertoo muuttujien välillä olevan negatiivista korrelaatiota. Tämä tarkoittaa sitä, että kun korkokate laskee, sijoitustoiminnan tuotot nousevat. Tätä havaintoa tukee myös pylväskaavio (kuvio 15).

6 Pohdinta

Tässä luvussa pohditaan tutkimustavoitteisiin vastaamista ja muodostetaan johtopäätöksiä tulosten pohjalta. Lisäksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta sekä pohditaan jatko-tutkimusehdotuksia. Lopuksi arvioidaan opinnäytetyöprosessia ja omaa oppimista tekijän näkökulmasta.

6.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli hakea vastauksia siihen, miten alhainen korkotaso on vaikuttanut talletuspankkien tuloksenmuodostukseen vuosina 2007-2015. Tähän yritettiin vastata selvittämällä korkokatteen muutoksia, viitekoron muutosten vaikutusta korkokatteeseen sekä korkokatteen muutoksia suhteessa pankkiliiketoiminnan muihin tuottoihin.

Ensimmäiseen alatavoitteeseen pyrittiin vastaamaan luvussa 5.3. Korkokatteen lasku tarkasteluajan alusta (2007) tarkasteluajan loppuun (2015) oli huomattavan suuri. Korkokate on ollut kautta aikain pankkien tärkein tulonlähde. Se, että korkokate ei ole pienentynyt tämän enempää on tukenut lainakannan kasvaminen sekä suojaavat johdannaiset. Korkokatteen trendi on edelleen laskeva, mikäli korkotaso pysyy erittäin alhaisella tasolla. Tämä tulee tuottamaan jatkossakin pankeille kannattavuusongelmia, sillä pankit joutuvat hakemaan tuottoja muualta antolainauksen muuttuessa kannattamattomampaan suuntaan. Näin esimerkiksi Osuuspankki on jo tehnytkin keskittyessään hakemaan enemmän tuottoja vakuutussektorilta ja muilta toimialoilta. Tästä kertoo esimerkiksi ryhmän perustama OmaSairaala ja mahdollinen irtautuminen Finanssialan Keskusliitosta.

Tutkimuksessa huomattiin viitekoron laskulla olevan selkeä vaikutus pankkien korkokatteeseen. Viitekoron laskun vaikutus oli suurempi kuin alussa odotettiin. Korkokatteen ja 12 kuukauden euriborkoron välillä esiintyy tutkimustulosten perusteella positiivista lineaarista riippuvuutta. Tämä kertoo siitä, että matalan korkotason vuoksi pankkien korkoansainta on tullut hyvin haasteelliseksi. Pankkien välinen kilpailu pitää huolen siitä, etteivät pankit voi nostaa myönnettävien lainojen korkomarginaaleja. Näin ollen myöskään lainojen korkomarginaalien nostot eivät ole ratkaisu talletuspankkien pienentyneisiin korkokatteisiin.

Tutkittaessa korkokatteen suhdetta muihin pankkiliiketoiminnan tuottoihin, tutkittiin liikevoiton, palkkiotuottojen ja sijoitustoiminnan yhteyttä korkokatteen kehitykseen. Liikevoiton ja korkokatteen välillä ei huomattu olevan juurikaan yhteyttä, mikä oli yllätys. Tosin, pankit ovat sopeuttaneet toimintaansa viime vuosina leikkaamalla kuluja, joten kulukuurin vaiku-

tukset alkavat näkyä tarkastelujakson loppupuolella. Korkokatteiden edelleen laskiessa, talletuspankit ovat tehneet vuosina 2014 ja 2015 parhaimmat liiketuloksensa vuoden 2007 jälkeen. Tutkimusosiossa käsiteltiin myös korkokatteiden suhdetta palkkiotuottoihin ja sijoitustoiminnan tuottoihin. Tämä oli erittäin mielenkiintoinen osio, sillä tutkimuksen edetessä huomattiin selkeästi, mikä on pitänyt liikevoiton supistumisen maltillisena kulujen leikkaamisen lisäksi. Palkkiotuotot ja sijoitustoiminnan tuotot ovat nousseet korvaamaan pienentyneen korkokatteiden aiheuttamaa lovea pankkien tuotoissa. Korkokatteiden laskiessa sekä palkkiotuotot että sijoitustoiminnan tuotot ovat kasvaneet.

Päätutkimustavoitteeseen saatiin vastauksia alatavoitteisiin vastaamisen kautta. Alhainen korkotaso on vaikuttanut talletuspankkien ansaintalogiikkaan niin, että pankkien perusliiketoiminnasta saatavan tulon osuus on pienentynyt suhteessa muihin tuottoihin. Pankkien tulos muodostuu yhä enemmän muista komponenteista kuin korkokatteesta, mikä herättää erilaisia kysymyksiä. Finanssivalvonnan useammassa Valvottavien taloudellinen tila ja riskit- julkaisussa on otettu kantaa pankkien tulomuodostuksen riskipitoisuuden kasvamiin. Näitä tuloksia tarkastellessa on helppo olla samaa mieltä. Pankin vakain tulonlähde on supistunut huomattavasti ja pankit hakevat tuottoja eri liiketoiminnan alueilta, kuten sijoitustoiminnasta. Sijoitustoiminta ja palkkiotuotot ovat huomattavasti alttiimpia rajuille muutoksille vuositasolla kuin korkokate. Tutkimuksen perusteella on vaikea arvioida esimerkiksi sitä, kuinka paljon pankkien korkokatteisiin sisältyy suojauslaskennassa käytettäviä johdannaisia ja mitkä niiden vaikutukset ovat tämän hetkisessä tilanteessa.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voi arvioida reliabiliteetin ja validiteetin kautta. Validiteetti kuvaa sitä, miten hyvin tutkimus on mitannut sitä, mitä pitikin mitata. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta. (Heikkilä 2010). Reliabiliteetti kertoo siis tutkimuksen kyvystä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Sitä voidaan arvioida esimerkiksi niin, että kaksi tutkijaa päätyy samanlaiseen tulokseen, kun mittaus toistetaan.

Mielestäni tämä tutkimus on validi, sillä tutkimuksen avulla saatiin vastaukset kaikkiin asetettuihin tutkimusongelmiin. Toisin sanoen tutkimus mittasi sitä, mitä sen pitikin mitata. Työssä käytetyt tutkimusmenetelmät sopivat haluttujen muuttujien mittaamiseen ja analysointiin. Alhainen reliabiliteetti voi johtua myös satunnaisvirheestä, kuten tutkijan otanta-, mittaus- tai käsittelyvirheestä sekä vastaajan valehtelusta, väärinymmärryksestä tai muistivirheestä (Heikkilä 2010, 178). Tässä tutkimuksessa reliabiliteettia voisi alentaa tutkijan

otanta-, mittaus- tai käsittelyvirhe. Tutkimus pyrittiin toteuttamaan huolella ja niin, ettei mahdollisia virheitä pääsisi syntymään.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt, mikäli tekijällä olisi ollut resursseja vertailla korkotason muutosten vaikutusta pankkien ansaintalogiikkaan pidemmältä aikaväliltä. Nyt tehdyn tutkimuksen tutkimustuloksia ei voida isossa kuvassa yleistää. Olisi hyvä tutkia myös toinen aikaväli, jossa korkotaso on laskenut samankaltaisesti, jotta voidaan etsiä säännönmukaisuuksia. Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa tulee myös muistaa, että tekijästä aiheutuneita tulkintavirheitä, laskuvirheitä tai aineiston poiminnassa tapahtuneita virheitä on tekijän itse lähes mahdoton arvioida ilman, että koko tutkimus toistettaisiin.

6.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet ja oman oppimisen arviointi

Jatkotutkimusmahdollisuuksia löytyy aihepiiristä useita. Tutkimusta voisi jalostaa niin, että syntyisi tutkimaan pankkiryhmien välisiä eroja. Mielenkiintoista olisi myös päästä tutkimaan korkokatteen muodostumista ja siihen vaikuttavia eriä tarkemmin. Jatkotutkimusten tekemiseen tarvittaisiin enemmän resursseja kuin mitä opinnäytetyön tekijällä oli käytössään.

Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2015 aiheen valinnalla. Opinnäytetyön aihetta ja rajusta hiottiin opinnäytetyönohjaajan kanssa kesällä 2015, jonka jälkeen opinnäytetyön kirjoittaminen oli tarkoitus aloittaa. Kesän 2015 aikana siirryin työpaikallani uusien, haasteellisempien tehtävien pariin ja opinnäytetyön aloittaminen siirtyi alkuvuoteen 2016. Lähdemateriaaliin ja aiheeseen perehtyminen aloitettiin jo kesällä 2015. Opinnäytetyönohjaajan kanssa tavattiin keväällä 2016, kun teoriaosuuden kirjoittaminen oli jo hyvällä mallilla ja häneltä sain hyviä ajatuksia ja näkökulmia opinnäytteen aiheeseen liittyen. Muutoin yhteydenpitoa käytiin sähköpostitse. Opinnäytetyön tekeminen oli melko haasteellista kokopäivätyön ohella ja opinnäytetyötä pyrittiinkin tekemään aamulla ennen töitä, illalla työpäivän jälkeen ja viikonloppuisin. Suunnittelemani aikataulu ei pitänyt kovin hyvin, sillä haasteellisen kokopäivätyön ohella opinnäytteen kirjoittaminen oli todella hidasta. Tähän en osannut varautua projektia aloittaessani. Oman haasteensa ajankäyttöön toi myös erittäin aikaa vievä harrastukseni jalkapallo. Meillä on talvikaudella (marraskuu-huhtikuu) harjoitukset noin 4-5 kertaa viikossa ja pelikaudella (toukokuu-lokakuu) harjoitukset 3-4 kertaa viikossa ja peli kerran viikossa. Keväällä 2016 jalan murtuminen toi useamman viikon tauon opinnäytteen tekemiseen.

Kokonaisuutena opinnäytetyöprosessi on opettanut minulle paljon aiheesta, ajankäytöstä ja itsestäni. Opinnäytetyön tekemisessä pääsin hyödyntämään kursseilla opiskelemiani asioita sekä käyttämään työelämästä opittua tietoa. Pystyn varmasti hyödyntämään prosessin aikana oppimaani jatko-opinnoissani ja työelämässä.

Lähteet

Alhonsuo, S., Nisén, A., Pellikka, T. 2009. Finanssitoiminnan käsikirja. Hakapaino Oy. Helsinki.

Euroopan pankkiviranomainen 2015. Overview of the potential implications of regulatory measures for banks' business models. Luettavissa:

<https://www.eba.europa.eu/documents/10180/974844/Report+-+Overview+of+the+potential+implications+of+regulatory+measures+for+business+models.pdf>. Luettu: 18.3.2016.

Finanssialan Keskusliitto 2015. Pankit Suomessa 2014. Luettavissa:

http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Pankit_Suomessa_2014.pdf. Luettu: 18.4.2016.

Finanssivalvonta 2016a. Talletuspankit. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Palveluntarjoajat/Pankkiala/Talletuspankit/Pages/Default.aspx> Luettu: 18.4.2016

Finanssi valvonta 2016b. Lyhennystapa. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Lainat/Asuntolainat/Lyhennystapa/Pages/Default.aspx> Luettu: 20.4.2016

Finanssivalvonta 2016c. Lainakorko. Luettavissa:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Lainat/Asuntolainat/Pages/Lainakorko.aspx> Luettu: 16.3.2016

Finanssivalvonta 2016. Pankkisektori. Luettavissa:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/valtari/Pages/Pankkisektori_311215.aspx#otsikko2. Luettu: 20.4.2016

Finanssivalvonta 2015a. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit 1/2015. Luettavissa:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Analyytit_tutkimukset/Documents/Valtari_1_2015.pdf. Luettu: 18.3.2016.

Finanssivalvonta 2015b. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit 2/2015. Luettavissa:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Analyytit_tutkimukset/Documents/Valtari_2_2015.pdf. Luettu: 14.12.2015.

Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus.7.-8. painos. Edita Publishing Oy. Helsinki.

Kontkanen, E. 2011. Pankkitoiminnan käsikirja. 3. uudistettu painos. Bookwell Oy. Jyväskylä.

Pekkarinen, J., Sutela, P. 2007. Kansantaloustiede. 9.-12. painos. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.

Pörssisäätiö 2014. Sijoittajan korko-opas. Luettavissa: http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2014/06/korko_opas_2014_perus.pdf. Luettu: 8.3.2016.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Tammi. Helsinki.

Pohjola, M. 2010. Taloustieteen oppikirja. 4. uudistettu painos. WSOYpro Oy. Helsinki.

Sp-Kiinnitysluottopankki Oyj 2016. Puolivuosisikatsaus. Luettavissa: http://www.saastopankki.fi/documents/10180/4220570/Sp_Kiinnitysluottopankki_Puolivuosisikatsaus_082016_Fi/61562132-2590-4b31-83f5-d1a70aa8625f Luettu: 15.9.2016

Suomen Pankki 2011. Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen. Luettavissa: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/167911.pdf> Luettu: 3.4.2016.

Suomen Pankki. 2012. Rahoitusmarkkinaraportti 2/2012. Luettavissa: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/171093.pdf> Luettu: 30.3.2016.

Suomen Pankki 2015. Euro ja talous 1/2015 – Finanssikriisi muutti rahapolitiikan välineitä, mutta ei tavoitteita. Luettavissa: <http://www.eurojatalous.fi/fi/2015/1/finanssikriisi-muutti-rahapolitiikan-valineita-mutta-ei-tavoitteita/> Luettu: 15.4.2016.

Suomen Pankki 2016a. Korot. Luettavissa: <http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/korot/Pages/kuvaus.aspx> Luettu: 5.5.2016

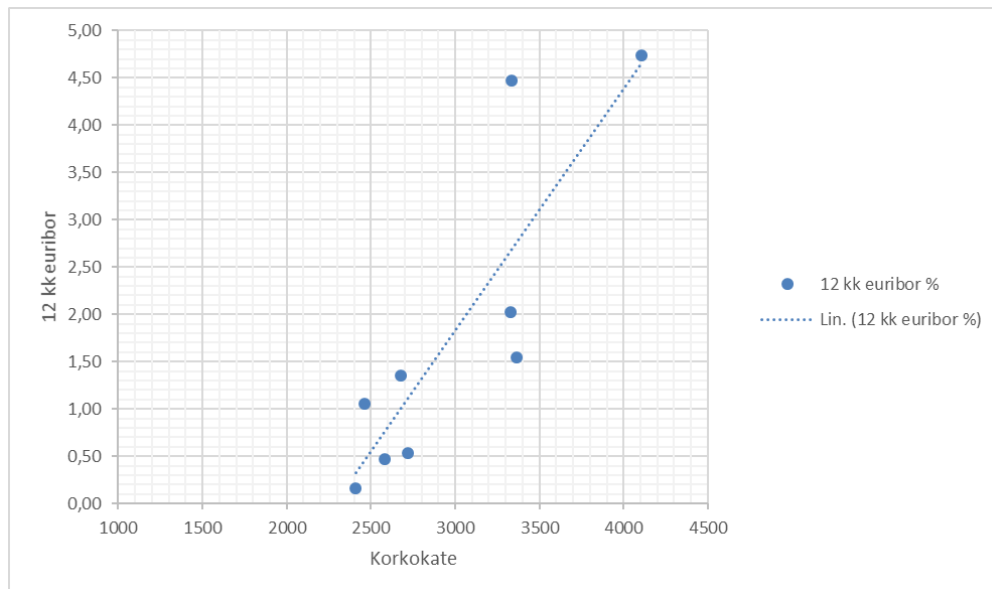
Tilastokeskus 2015. Laatuseloste: Luottolaitosten tilinpäätökset. Luettavissa: http://tilastokeskus.fi/til/llai/2015/01/llai_2015_01_2015-08-31_laa_001_fi.html Luettu: 10.11.2016.

Liitteet

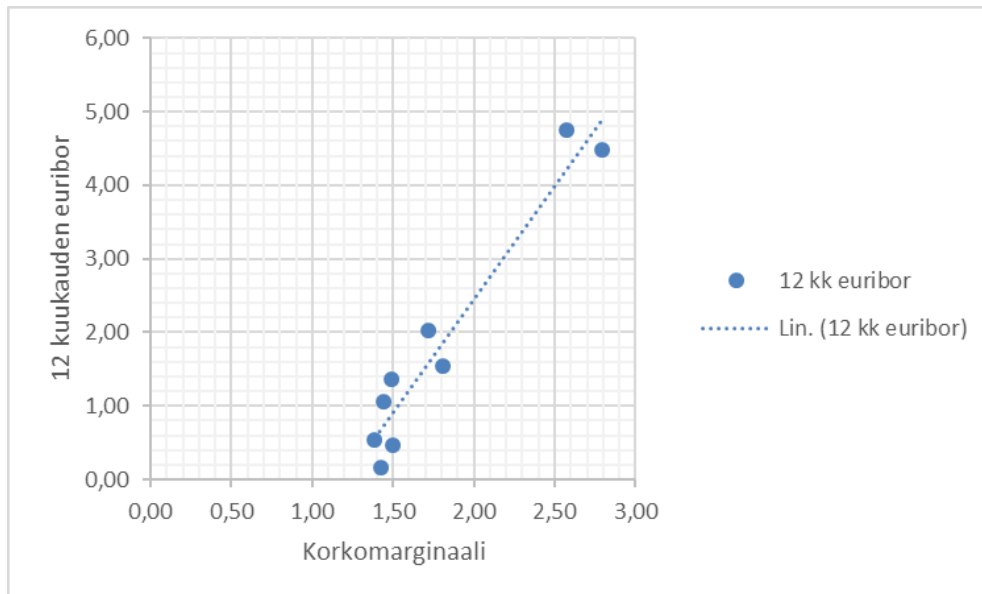
Liite 1. Korkokatteen erät

KORKOTUOTOT, yhteensä
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset
Johdannaissopimukset – suojauslaskenta
Vieraan pääoman ehtoiset arvopaperit
Saamisista luottolaitoksilta
Saamisista yleisöltä ja julkisyhteisöiltä
Ennakkomaksut
Muut rahoitusvarat
KORKOKULUT, yhteensä
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset
Johdannaissopimukset – suojauslaskenta
Veloista luottolaitoksille
Veloista yleisölle ja julkisyhteisöille
Liikkeellelasketut vieraan pääoman instrumentit
Muut rahoitusvelat

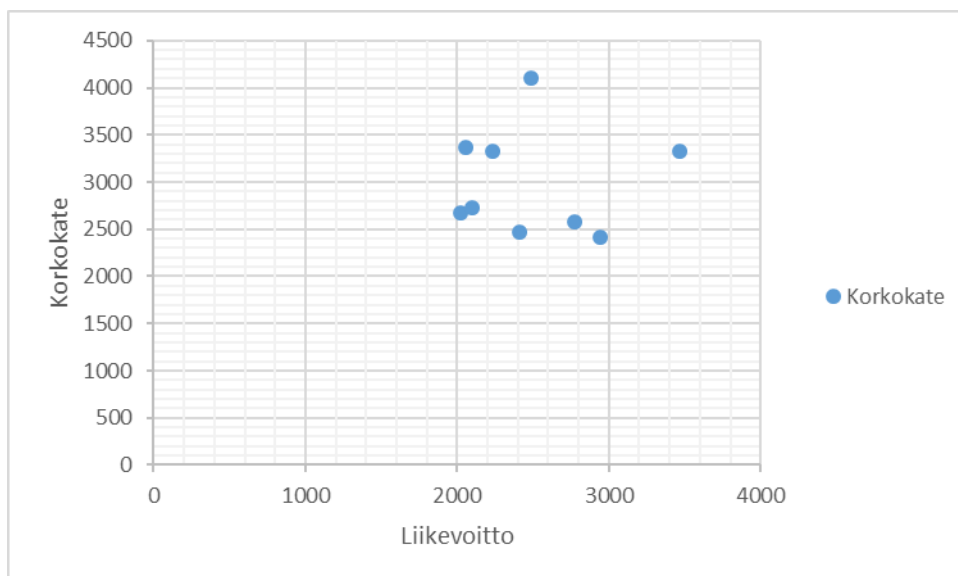
Liite 2. Eri muuttujien väliset hajontakuviot

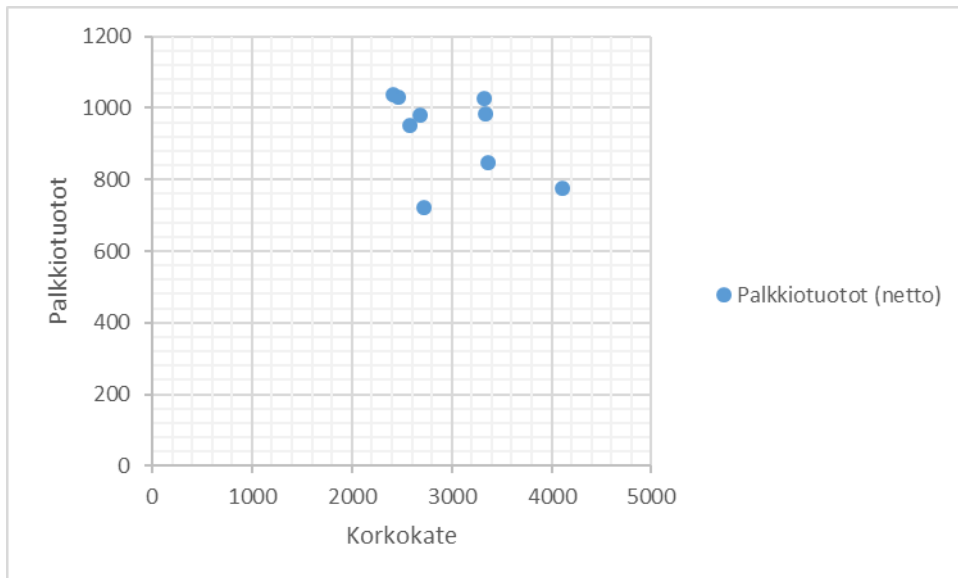

1-suuntaisen testin p-arvo 0,0016

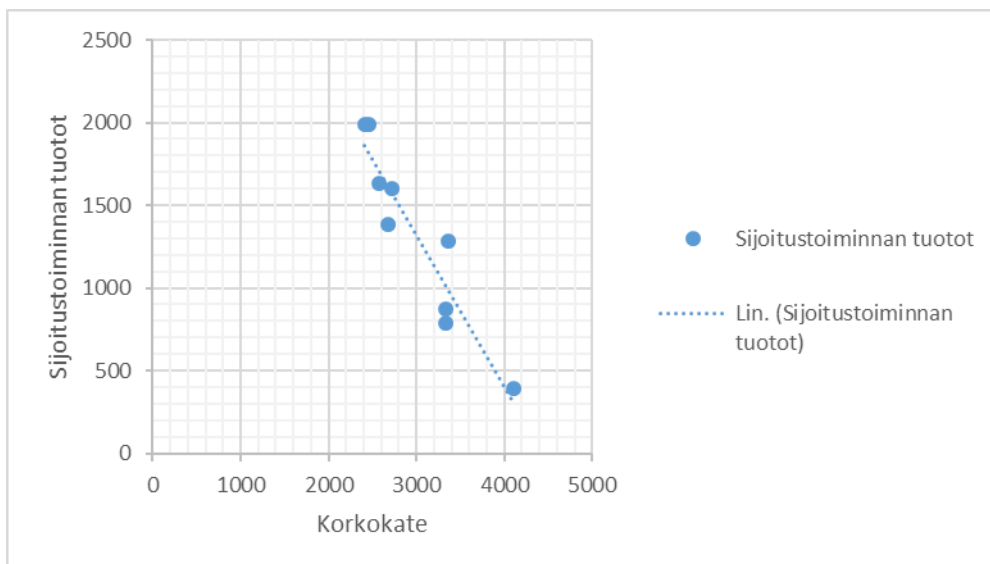

1-suuntaisen testin p-arvo < 0,001

1-suuntaisen testin p-arvo 0,1172

1-suuntaisen testin p-arvo = 0,001